

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1969

İÇİNDEKİLER :

- Folklorda Kamyon ve Kamyonetler Ayhan DOĞANÇ (M. A.)
Karadeniz Türkülerinde Ses Değişmeleri (2) İsmet Z. EYÜBOĞLU
Ali Ufki, Karacaoğlan ve İstanbul Cahit ÖZTELLİ
Prof. Dr. Rohlf's'in Anketine Cevap Ahmet ŞENTÜRK
Kitaplar Arasında : "Kul Nesimi" Doç. Dr. Bedri NOYAN
İstanbul İkinci İlkokullar Arası Folklor Şenliği İhsan HİNÇER
Çayda-Çıra Oyunu ve Orijini İshak SUNGUROĞLU
Erzurum Atasözleri Ümran TANALP
Posof Köylerinde Güreş Cemender AESLANOĞLU
Tortum Mânileri İbrahim BAYRAK
Kandıra'dan Masallar : Kanbur Köse Numan KARTAL

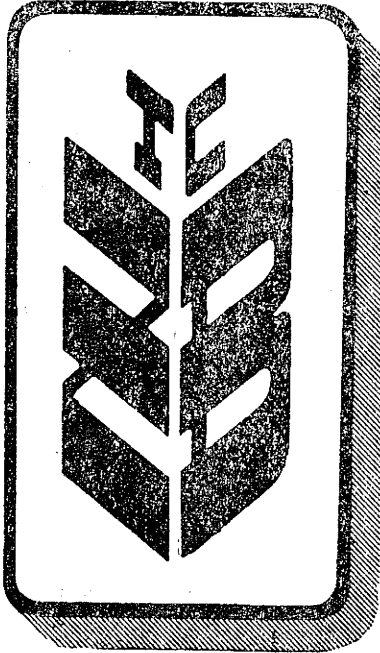
BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 239

KURUŞ : 100

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN

T.C.ZİRAAT BANKASI

olacaktır

HAZİRAN 1969

İÇİNDEKİLER :

Folklorda Kamyon ve Kamyonetler	Ayhan DOĞANÇ (M. A.)
Karadeniz Türkülerinde Ses Değişmeleri (2)	İsmet Z. EYÜBOĞLU
Ali Ufki, Karacaoğlan ve İstanbul	Cahit ÖZTELLİ
Prof. Dr. Rohlf's'in Anketine Cevap	Ahmet ŞENTÜRK
Kitaplar Arasında : "Kul Nesimi"	Doç. Dr. Bedri NOYAN
İstanbul İkinci İlkokullar Arası Folklor Şenliği	Ihsan HİNÇER
Çayda-Çıra Oyunu ve Orijini	Ishak SUNGUROĞLU
Erzurum Atasözleri	Ümran TANALP
Posof Köylerinde Güreş	Cemender ARSLANOĞLU
Tortum Mânileri	İbrahim BAYRAK
Kandır'a'dan Masallar : Kanbur Köse	Numan KARTAL

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 239

KURUŞ : 100

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

EMNİYET
SANDIĞI

(Basın : 60165 - 65)

AKBANK'ta hesabınız
varsa

şansınız
avucunuzun
içindedir

AKBANK

GRİPİN, nezle
başlangıcında birçok
tenakıklan önlemek
bakımından faydalıdır.
GRİPİN, 4 saat
ara ile günde
3 adet alınabilir.

GRİPİN

(Yeni Ajans : 2927 - 67)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 239

HAZİRAN 1969

YIL : 20 — CİLT : 12

Folklorda Kamyon ve Kamyonetler

Yazan : Ayhan DOĞANÇ (M.A.)

Folklorumuzda meslek ve meşgalelerle ilgili araştırmaların yeteri kadar yapılmış olduğunu söyleyemeyiz kanısındayım. Yüzlerce meslek, ve halkın bu meslekler hakkındaki düşünce ve hükümleri, folklorcular için son derece ilginç olsa gerektir. Meslekleri anlatan, eleştiren; hikaye, destan, türkü ve itikatların folklorcular tarafından dikkat ve sabırla bir an evvel derlenip dergi ya da kitaplarda toplanması araştırmacılar için çok faydalı olacaktır.

Son zamanlarda kamyon ve kamyonetlerin üzerine yazılan yağlıboya yazılar ve resimler dikkatimi çekmeğe başladı. Özellikle İstanbulda Hâl Binası ve Atatürk Köprüsüyle Galata Köprüsü arasındaki iş yerleri önünde duran kamyon ve kamyonetlerin şoför mahallinin üstüne rastlayan kısımlarında renk renk yağlıboya, kâh süslü, kâh basit, fakat ekseri majiskül harflerle yazılı kelimeler, cümleler ve resimler gün geçtikçe artmakta ve bir mani şeklini almaktadır. Bu yazıların şoförlerin hissiyatını ve zevkini inikas ettirdiklerinden şüphe edilemez.

Önceleri sadece muhtelif renklerle, bilhassa siyah, mavi ve kırmızıyla büyük harf kullanılarak yazılmış "Maşallah" görürdüm. Arabası ister yeni, ister eski olsun, geçimini onun ve kolunun gücü ile kazanmak isteyen şoför kem gözlerden korunmak için "Maşallah"ı yazdırtıyordu. Gayesi süs değil, fakat işlevseldi. Maşal-

lah pek çok yayılınca, orijinallik arayan şöförler, ve hatta bunu yazan tabelacı - ressamlar, başka kelimeler de ilave etmeğe başladılar.

Maşallah'a ilave edilen ilk kelimeler arasında özellikle "Cicim" i gördüm. İlk gördüğüm "Cicim" bir Fargo kamyona yazılmıştı. Sarı zemin üzerine kırmızı bir "maşallah" fırçayla yazılmış, "Cicim" ise altına mavi boyayla ilave edilmişti. Motor kısmının önünde ise "pin-up" cinsinden bir kız resmi bulunuyordu. Kızın iki yanında ise Türk bayrağı ve altında mavi boyayla gene "cicim" yazılmıştı.

30 Temmuz 1968 günü şehir içinde çıktığım bir derleme gezisinde gene "maşallah" serisinden olmak üzere, Hâl Binası önünde duran bir Opel kamyonun üstüne beyaz boyayla, "Maşallah Arabaya" yazılmış olduğunu gördüm (Hal PL 23).

Gene bu "Maşallah" serisinden olmak üzere (34 KC 716 Morris) bir vasıtaya "Maşallah çok beklettin beni, Allah korusun seni." yazılmıştı. (67 AE 288) numaralı kamyonun üzerinde ise solda bir Türk bayrağı ve iri bir "Maşallah" ve küçük harflerle, "Takdir Allahın, Tedbir Şöfürün" yazılmıştı.

Maşallah'lı kamyonların bayraktan sonra en popüler resmi, mavi ya da yeşil göz resmidir. Hepimizin de bildiği gibi, halk bu renk gözleri olanların nazargâh olabileceğini inanmaktadır. Konuştuğum şöförler

de aynı şeyi söylediler. Bu iri ve boyalı gözlerin, mavi nazar boncuklarından daha tesirli olduklarını da ilâve ettiler.

Kelime-i Tevhid'de "Maşallah" lar kadar sevilmekte ve yazılmaktadır. (34 FT 855 ve 16 AR 674) numaralı vasıtalarda, "Maşallah, Dilimden düşmez, Lâilâhe illallah" yazılı olup, (34 KE 886) numaralı arabalardaysa, "Bismillah" ile şu dörtlük bulunmaktadır :

Sabır selâmet
Sûrat felâket
Garip Hüseyin
Allaha emanet.

Bu dörtlük aynı zamanda araba şoförünün adını da bize bildirmektedir. Trafik kaidelerine yeteri kadar riayet edilmeyen memleketimizde kendini Allah'a emanet etmekten başka çare bulamayan şoförler ancak dua edebilmekte ve ondan medet ummaktadırlar : "Çalıştım bilek zoru, Allahım bizi koru.", "Kalbim imanla dolu, Allahım bizi koru." (34 HR 847 ve 34 AE 458 Ford).

Bu arada, şaka yollu olsa da rekabete çıkan veya sürati seven şoförleri tehdit eden kamyonlar da var : (06 ET 341) numaralı vasıtaya, "Geçme beni, üzerim seni" yazılmış. (55 AE 763 Ford) arabaya, süratli giden şoförlere salık vermek üzere şu kelimeler yazılmış : "Geç geldi desinler, geçmiş olsun demesinler."

Trafığın en kesif olduğu yollarda çalışan şoför yalnızlığı ve gurbeti hissetmekte ve şu satırları arabasına yazdırmaktadır : "İssiz yolların garip yolcusu." Her şeye rağmen yolcularına itimat telkin etmek isteyen şoförler ise uyumadıklarını, "İssiz yolların uyanık yolcusu." diye yazdırıp müşteri kazanmaya bakıyorlar. Bu son cümle (52 AC 028) numaralı vasıtaya yazılmıştı. Kara kara harflerle. Geceyi ima eden bu renge, sarı ay ışığını sembolize eden büyük harflerle yazılı bir "Maşallah" eşlik ediyordu.

Yolun gözde büyümesine, bir türlü bitmediğine inananlar, yahut ta kendilerine öyle gelenler, "Ömür biter, yol bitmez." diye yazdırıyorlar. (34 AF 628) numaralı arabanın sahibi, arabasının perdeliğini üzerinde, "Ömür biter, yol bitmez." yazılı

plastik perdeden yaptırmıştır. (34 KC 396) numaralı vasita ise dört kelime daha ilave etmiş : "Dağda savaş - Düзде yavaş - Ömür biter - Yol bitmez."

Yol ne kadar uzarsa uzasın, bir gün yolculuğun sona erip sevilenlerin yanına, sılaya dönüleceği imanıyla beslenen (58 AC 102) numaralı arabanın şoförü gibiler, şu cümleyi tercih etmektedirler, "Maşallah, Bekle, Allahın izniyle önceceğim." Ama (34 FL 038) in şoförü gibi buldukları yerlerden veya oralarda oturanlardan kaçmak isteyen bir nevi 'escapist'ler "Artık arama beni" cümlesini yazdırmayı arzu etmektedirler.

(34 HT 969) numaralı kamyonun sahibiyse kamyonunu, darda kalan kullarına süratle yardıma koşan 'Hızır'a ve sonra da onu süratinden dolayı jet'e benzetiyor. Desoto kamyonun siyah zeminine şöyle yazılmış olduğunu gördüm : Allah Korusun. Jet Hızır geliyor."

06 EP 859 plâka numaralı minübüs sahibi de "Kader böyle istedi", yazısını münasip görmüş. Kimbilir şoför olmayı belki de hiç istememiştir.

Bu çeşit yazılara ilaveten, memleketini seven ve tanıtmak isteyenler, dahili turizme yardımcı olur diyenler, (50 AF 236) numaralı kamyonun şoförü gibi, "Neşeşir - Göremeyi görünüz" neviinden sloganları yazdırmaktadırlar.

Daha göremediğim ve kaydedemediğim bir çok yazının bulunduğunu söylemem lüzumsuzdur. Yazıların yanı sıra, uğur getirsin diye üstüne mavi boncuk koyanlar, plastik çiçeklerle süsleyenler de bulunuyor. Plastik çiçeklerden başka, yağlıboyyala resim çizdirenler de vardır.

Kamyonların ön tarafına yapılmış olan aslan, kaplan ve panter resimleri ve bu hayvanların adları, keza yalnızlığı, gurbeti temsil eden dağ, bayır, göl ve palmiyeler, şoförün olduğu kadar, tabelâci - ressamın da zevk ve hükümlerinin inikâsı olabileceğinden, halk resmiyle uğraşan folklorcular için çok ilginç olabilir kamısında yım.

Bay ve Bayan Cahit Akıncı ve Bay Hüseyin Görür'e verdikleri örneklerden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Karadeniz Türkülerinde Ses Değişmeleri

— II —

Yazan : İsmet Zeki EYÜBOĞLU

Ayrıca yumurta sözünün yomurta, büyüdü mü sözünün beyudi mi biçiminde söylenmesinden de u ile o'nun, ö ile e'nin değiştikleri görülmektedir.

Karadeniz ağızlarında görülen özelliklerden biri de çekimlerdeki i durumunun dan eki ile anlatılmasıdır. Yalnız bu sürekli, yaygın, boyuna söylenen bir durum değildir. Daha Sürmene, Of yörelerinde aradabir göze çarpmaktadır. Türkülerde çok seyrek bulunur.

Derenun gıyısında
Bir galaylı şişesun
İnsandan,yemek olmaz
Sen yeyilür bişesun

İnsanı yemek, insan yemek yerine insan-dan yemek deyimini kullanılmış. Bunun yanı sıra ise görüldüğü gibi bir şey yerine bişe sözü kullanılıyor. Burda bir yandan bir'in r'si, bir yandan da şey'in y'si düşmüştür.

Bu değişmelerin belli bir ses uyumuna göre olmadığı açıktır. Ses uyumu daha çok alışlagelen söyleyiş kolaylığı yüzünden ortaya çıkıyor.

Ormanda kesdum cami
Acamiyim acami
He gız alusan beni
Eldürurum gocani

Acemi demiyor acami diyor, öteyandan ise öldürürüm yerine eldürurum diyor. Acı-lısan sözü değişiyor, ı yerini u'ya bırakıp r'nin düşmesi ile alusan oluveriyor. Çam sözünün ç'si c'ye dönüyor, k ise g oluyor. Kız yerine gız dendiği gibi.

Bu yörenin ağzında görülen bir başka özellik de ey seslenişinin değişip he olmasıdır. Ey kız he gız, ey kadın he gari gibi. He'nin bir başka anlamı daha vardır, o da evettir. Evet geleceğim yerine he geleceğim, evet yaptım yerine he yabdum gibi. He'de bir de onaylama anlamı vardır. Doğru mu ? he.

He'nin başka birleşimler yaparak anlam değişiklikleri gösterdiği de olur: öyle mi yerine he mi deyiminde görüldüğü gibi. Yapılan iş dolayısıyla bir onaylama beklediğinde he mi sözü çok kullanıyor. Bu-

gün gidelum he mi ? bu deyim bugün gidelim mi karşılığıdır.

Ses değişmeleri n harfinin düşmesi ile de oluyor :

Hayde varu gidelum
Sora ne olur olur
Garalı basmalardan
Meraklı şalvar olur

Burada sonra'nın n'si düşmüş sora olmuş, ayrıca varıp sözü de değişerek varu biçimine girmiştir. Böylece ip ekinin yerini u alıyor.

Karadeniz türkülerinde ile bağlacı çokluk lan yada ilan ekleri ile anlatılmaktadır :

Al ipilan orağı
Gel gidelum yaprağa
Ne dedük da darıldı
Komşumuz Mahmud ağa

İpilan sözündeki ilan eki ile anlamındadır, ip ile, ipe demektir.

Merekde sari saman
Sarılalum bi zaman
Gelumisun benumlan
Hayde dedüğüm zaman

Benimle, benim ile deyimini benumlan biçiminde dile getiriliyor. Bu değişmelerin yalnız türkülerde görüldüğü sanılmasın, günlük konuşma dilinde de durum böyledir. Türküler konuşulduğu gibi söylenir. Karadeniz yöresinin konuşma dili türkülerdeki deyim özelliklerini içermektedir. Bu durum türkülerle yaşanan olaylar arasındaki birliktir, özdeşlikten ileri geliyor. Türkülerin yukarıda da belirtildiği gibi belli birer konusu vardır. Türkü onu söyleyenin yaşayışında gerçekten olmuş bir olayı dile getirir. Ağız değişmelerinin çok yakın yöre aralarında bile sık sık görülmesinin ana nedenlerinden biri de budur. Yaşanmamış bir olay, bir konu üstüne türkü yakıldığı pek görülüyor..

Yıkamalan çıkardum
Mendilimün kirini
Allah alusan bubani
Biz da birbirini

Yıkamak sözü ile lan eki birleşerek **yıkamakla** yerine **yıkamalan** biçimine giriyor. Yıkamak sözünün sonundaki k sesi düşüyor, yerine **lan** eki geliyor. Bu durum alışlagelen dil kurallarına uymuyor pek. Karadenizin başka yörelerinde bunun **yıkamayla** biçiminde söylendiği de görülmektedir. Bu durum bir takım halk tekerlemelerinde bile sık sık görülmektedir :

Ne yersun Mahmut
Ayrılan gavut

Bu gibi değişimler Karadeniz yörelerinde bir genellik kazanmış durumdadır. Yalnız görülen ayrılık ağzaların pek değişik olmalarındadır. Genellikle görülen durum şöyledir :

Şimdiki zaman çekiminde sözün köküne **eyirum, uyirum** gibi ekler gelmekte, birinci çekimi ortaya koymaktadır.

Gelmekten : gel-uyirum
Gitmekten : gid-eyirum
Bilmekten : bil-uyirum
Silmekten : sil-eyirum

Sözün son eki kalın sesli ile biterse yazmak, yapmak, oynamak, kılmak gibi o zaman :

Yazmaktan : yaz-ayirum
Yapmaktan : yap-ayirum
Oynamaktan : oyn-ayirum

(oynamak sözünün son a ekinde birleşme olup oyna'nın a'sı ile ayirum'un a'sı bir kez söyleniyor).

İkinci çekimde ise **yorsun**, yerini **uyisun, eyisun, ayisun** gibi eklerle bırakıyor :

Gelmekten : gel-uyisun
Gitmekten : gid-eyisun
Bilmekten : bil-uyisun
Silmekten : sil-eyisun
Yapmaktan : yap-ayisun
Yazmaktan : yaz-ayisun
Oynamaktan : oyn-ayisun
Kılmaktan : kıl-ayisun

Üçüncü çekimde de değişik bir durum ortaya çıkmaktadır : **yor** ekinin yerini daha önce de söylediğim gibi **uyi, eyi, ayi** ekleri almaktadır.

Gelmekten : gel-uyi
Gitmekten : gid-eyi
Bilmekten : bil-uyi
Silmekten : sil-eyi
Yazmaktan : yaz-ayi
Yapmaktan : yap-ayi
Kılmaktan : kıl-ayi
Oynamaktan : oyn-ayi

Bu ses değişmelerinin kendi kendine bir kural durumuna girmekte olduğu, bir kural niteliği kazanma yoluna döktüğü görülmektedir.

Sözlerin çoğul durumundaki çekimlerinde de gene ayrı bir özellik vardır : **yoruz** ekinin yerine **uyiruk, eyiruk, ayiruk** ekleri geçmektedir :

Gitmekten : gid-eyiruk
Gelmekten : gel-uyiruk
Bilmekten : bil-uyiruk
Görmekten : gör-uyiruk
Yazmaktan : yaz-ayiruk
Yapmaktan : yap-ayiruk

Çoğulun ikinci çekiminde ise **nuz, nuz** eklerinin yerini **ğuz, suğuz** gibi ekler almaktadır :

Gelmekten : gel-uyisuguz (pek seyrek olarak gel-uyisunuz)
Gitmekten : gid-eyisuguz
Bilmekten : bil-uyisuguz
Yapmaktan : yap-ayisuguz
Yazmaktan : yaz-ayisuguz
Silmekten : sil-eyisuguz

uk eki daha çok birinci çekimin çoğulu yapılırken geniş zaman içinde geçmektedir. **Yaparız, gideriz** derken **yap-aruk, gid-eruk** biçimi kullanılıyor. Bu köklü değişimler nereden geliyor, bunu bulmak şimdilik epey güçtür. Bu soru bizi yukarıda kısaca belirttiğim gibi ağzaların doğuşuna değin götürür, ağzaların doğuşu ise dillerin ayrılaşma, bölünme olayları ile sıkı sıkıya ilgilidir.

Karadeniz ağzalarında öteki doğu ağzalarında olduğu gibi ilk bakışta söz köklerinde bir değişme görülüyor, değişimler daha çok köklerin aldığı ek çekimlerinde ortaya çıkıyor. Ancak bu ek değişimleri az da olsa kendi yapıları içinde birer kurala uygunluk gösterir gibidir.

Ses değişimleri yalnız sözlerin sonunda, ortasında değil başlarında da olmaktadır. Sözün başında iki türlü ses değişmesi oluyor. Ya bir ek geliyor, ya bir düşme oluyor. Sözgelisi **ismarlamak** sözünün 'i' yer değiştirerek **simarlamak** oluyor.

Allaha simarladuk
Demeden vurdum yola

Ya da bir sessiz düşüyor, ondan sonra gelen sesli değişiyor : **salıncak** sözünün **ilincak** oluşu gibi.

Karadeniz ağzında başka ağzılarda görülmeyen bir özellik de **ha** ekinin birçok sözlerin başına gelmesi olayıdır. **Böyle, öyle, bu, o, burda, şurda, orda, şimdi** gibi sözler başlarına birer **ha** alarak **haböyle, haule, hau, haburda, haurda, haşindi** biçimine giriyor. Bu gibi değişimleri başka ağzılarda göremiyoruz. Bu değişimler hangi nedenlerin itimi ile oluyor onu şimdilik kestirmek oldukça güçtür. Yalnız böyle sözün başına gelen ön eklerle değişmelerin olduğu yaygın bir durumdur :

Habu yana dolayi
Yol gider mi gider mi
O çiçekli fistanun
İkimuzi ertir mi
Haburadan aşağı
Ben enemem enemem
Kuçucuksun ufağum
Sozuna güvenemem
Haburanun ekini
Ne yiridu dairesi
Yesem doyrur beni
Memeğün bi danesi
Haboyla habuyana
Gel gidelum gidelum
İkimuzda gencecek
Gel sevdaluk edelum

Bu değişimler bütün sözlerde olmuyor, yukarıda yazılı türden olanların başına geliyor. Sözlerin anlaşılmasına göre daha çok zarfların, zamirlerin başında görülüyorlar. **Ha** eki ile da ekinin birleşip **hada** biçimini aldığı da gerçektir. **Hada yalan, hada yüz, hada bacak, hada gari** gibi deyimlerin türetildiğini görüyoruz.

Ses değişmelerinin belli bir çevreye bağlı kalmadığı, her yörenin kendine göre bir ses değişimi, bir ağız tutumu olduğu konuşma biçimlerinden açıkça anlaşılmalıdır. Karadeniz yörelerinde, özellikle Doğu Karadeniz çevrelerinde ses değişimleri, ağız ayrılıkları köyler arasında bile kendini göstermektedir. Sözel geliş : e ile ö arasında görülen yer değiştirme olayı köy ağzalarında bile ortaya çıkmaktadır. Trabzonun bir bucağında **cekiç** denirken öteki bucağında **cekuç, çökiç** deniyor, **gebermek** sözü **göbermek** biçiminde söyleniyor :

Loksiya olan işler
Hep göberdi pilicler
Gız sağa heram osun
Yabtuğumuz cumbuşler

Bu türkünün üç yerinde de değişimler vardır. **Haram** sözünün ilk a'sı yerini e harfine bırakarak **heram, olsun** sözü ise osun biçimine girmektedir. Birinde e ile a değişiyor, ötekinde ise l büsbütün düşüyor. Başka bir türküde ise bu e ile ö arasındaki ses değişmesinin karşısı görülmektedir. Yukarıki türküde e yerini ö'ye verirken :

Nayliyemen nayliyemen
(sevdiçeğim sevdiçeğim)
Nayliyemem elecesun
Ezrail baş ucında
Nasi can verecesun

Öleceksin sözü **elecesun** kılığına girerek bu kez ö yerini e'ye bırakıyor. **Azrail** sözünde a değişip, e **başucunda** sözündeki ikinci u, i oluyor, **nasil** sözünün sonundaki l düşüyor ı değişerek i oluveriyor.

Öbürgün, ötmek, öte sözleri **ebirgünü, etmek, ete** biçimlerini alıyor.

Karadeniz ağzalarında görülen ses değişimleri, düşmeler bütün Türk ağzalarında da görülmektedir. Ortada genel bir gerçek vardır ki o da Türk dilinin bütün ağzalarında düşmeler başta, ortada, sonunda olmak üzere üç ayrı türde, üç ayrı yerde oluyor. Birtakım sözlerde harfler düşüyor, birtakımlarında değişiyor, birtakımlarında ise kalınla ince arasında dönüşme oluyor. Buraya değin verdiğim örneklerden açıkça anlaşılacağı üzere Karadeniz ağzalarında görülen harf düşmelerini, ses değişmelerini türkülerde görmek, bu süreklilikli dil olayını türkülerini inceleyerek kavramak kolaydır.

E seslisinin ö ile değiştiğini gösteren bir örnek daha :

Yirmağün gıyısında
Yılanun gömükleri
Geldi geçti garşima
Köpöğün enukleri

Bu türküde e harfinin o'ya döndüğünü de görüyoruz : **enikleri - enukleri...** Ayrıca **ırmak** sözü **yirmek** olmuştur. **Yılan** sözünün **ilân** biçiminde söylendiği de sık sık görülür.

Karadeniz ağzalarında değişikliğe uğramayan söz yok denecek ölçüde azdır. Değişmediğini sandığımız bir çok sözlerin konuşurken değişikliğe uğradığını görmekte gecikmeyiz, bu durum şimdilik yazıya geçirilemiyor.

Ali Ufkî, Karacaoğlan ve İstanbul

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

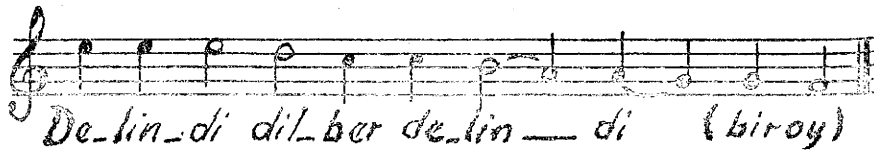
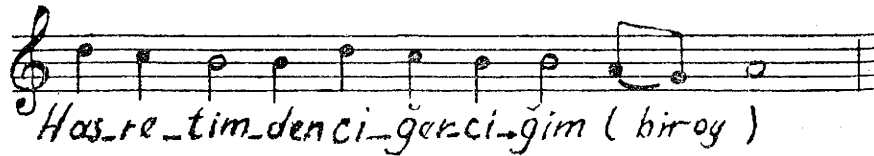
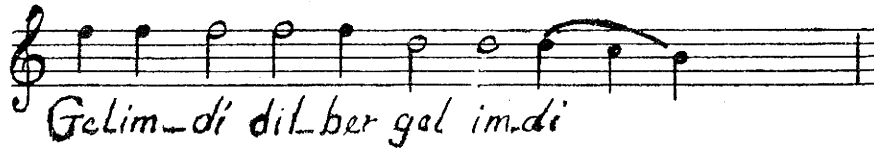
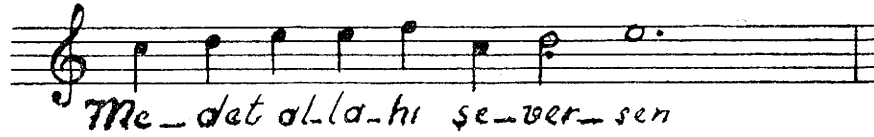
Yirmi yıldan beri büyük ozan Karacaoğlan üzerinde araştırma ve inceleme yapıyorum. 1950 yılına kadar yapılan araştırmalara epeyce yenilerini kattım. Yüz yıl önce ozanın köyüne giden ve anılarını yazan başka bir ozanın defterini buldum. Karacaoğlan'ın, Dördüncü Sultan Murad'ın Bağdat seferine katıldığını ve Genç Osman'ın bu kuşatmada Bağdat surları önünde şehitlik şerbetini içişinin ozanımız tarafından söylenen destanını buldum. Bursa'ya yaptığı gezide Bursa için söylediği türküsünü yayınladım. Daha buna benzer birçok yeni bilgi ve belgeler yanında cönklerden derlediğim otuz kadar yeni şiirini yayınladım. Elimde bulunan yüzlerce cönkte şimdiye dek bulunmayan şiirleri de var.

Elli yıldan beri yapılan araştırmalarda bu büyük ozan için karanlık kalmış yerler vardır. Bunlardan birisi Karacaoğlan'ın İstanbul'a gitmediği, büyük şehirlerde tanınmadığı, aşiret ve köy çevrelerinde tanındığı ve oralarda gezdiği, ününü bu çev-

relerde sağladığı görüş ve inancıdır. Oysa, Karacaoğlan'ın hiç te sanıldığı gibi yalnız köy ve aşiret çevrelerinde yaşamadığını, büyük şehirlere de uğradığını, gezilerini tâ Tuna boylarına kadar sürdürdüğünü gösteren şiirleri elimdeki belgeler arasındadır. Gerçekten, aşağıda vereceğimiz belgeler Karacaoğlan'ın İstanbul Pağışah sarayında bile tanındığını göstermektedir. Ayrıca elimize ozanın Batı notasıyla saptanmış iki türküsü de geçmiş bulunmaktadır. Önce, yüzlerce saz şairinin türkülerini notaya alan kişiden ve eserinden söz etmek gerekmektedir.

Lehli Albert Bobovski (doğumu 1610) Tatarlara tutsak düşmüş, Osmanlı sarayına satılmış, Ali adını alarak Müslüman olmuştur. Gençliğinde iyi bir öğrenim görmüş, Almanca, İngilizce, İtalyanca, Fransızca'yı rahatlıkla konuşacak kadar öğrenmiştir. Ayrıca beste yapacak, şarkı ve türkülerini notaya alacak kadar da müzik bilgisi almıştır. İstanbul'da da şiirler yazacak kadar iyi bir Türkçe öğrenmiştir.

BİRİNCİ TÜRKÜ

İKİNCİ TÜRKÜ

Türkçe şiirdeki takma adı (mahlâsı) Ufkî'dir. Türk çevrelerinde ALİ UFKÎ diye tanınmıştır.

Sultan İbrahim (saltanatı 1640 - 1648) ve Avcı Sultan Mehmet (saltanatı 1648 - 1687) çağlarında Ali Ufkî, bir saray okulu olan Enderun'da on sekiz yıl çalgıcılık yapmış, müzik dersi vermiş, daha sonra Divan-ı Hümâyün baş tercümanı olmuştur. Ali Ufkî, birkaç eserinden başka sarayda ve Enderunda gördüklerini oda oda genişçe yazmıştır. Bizim için en önemli ve basılmamış eseri *Mecmua-i Saz u Söz* olup 1648 tarihini taşımaktadır. Bu çok değerli yazma eser Londra'dadır. Bu eser, Türk tarihi, musikisi, edebiyatı bakımından önem taşımaktadır. Özellikle halk edebiyatı ve musikisi bakımından çok değerlidir. Ne yazık ki, bu çok değerli eser üzerinde gereği gibi duran olmamıştır. Son olarak geçen kış, aylarca inceleyip gerekli notaları aldığımız *Mecmua-i Saz u Söz* her yönüyle Millî Folklor Enstitüsünce basıma hazırlanmaktadır.

Ali Ufkî, bu eserine İstanbul'da, özellikle sarayda öğrendiği, dinlediği türkülerin notalarını ve sözlerini yazmıştır. Pek çoğu, çağdaşı saz şairlerinin türkülerini, halkın ortak malı adsız türkülerini, oyun havalarını, ayrıca kimi türkü ve oyun havalarından padişahlar önünde söylenen ve oynananları bildirmiştir. Hattâ Sultan İbrahim önünde söylenmiş ve oynanmış bir oyun havasında padişahın da adı geçmektedir.

Ali Ufkî'nin kendi türkülerinin de bastesi ve sözleri eserde yer almaktadır. Gününün ünlü âşıklarının türküleri arasında Karacaoğlan'ın iki türküsü ile yetinilmesine bakarak, ozanımızın İstanbul'da u-

zun süre kalmadığını, ancak sesini İstanbul saraylarına kadar duyurduğunu ve belki de saraya çağırıldığı düşünülebilir.

Notası da verilen bu iki türkü Karacaoğlan'ın on yedinci yüzyıl ortalarında yaşadığını, bu çağda büyük şehirlerde de ününün yayıldığını göstermektedir. Ali Ufkî eserinden alarak vereceğimiz iki türkü daha önce araştırmacılarca bulunmamıştır. Her ikisi de tam türkü niteliğinde olup, sanat bakımından üstündür.

Eserde adları belirtilmiş yirmi beş ozanın yüze yakın türküsü yer almaktadır. Bunlardan on iki ozanın birer, dört ozanın ikişer, iki ozanın da üçer türküsü vardır. Sekiz ozanın daha yüksek sayılarda türküleridir, ki bunlar o çağda İstanbul'un daha doğrusu Yeniçeri Ocağı'nın pek ünlü âşıklarından olan Kul Mustafa, Şahinoğlu, Koroğlu, Kuloğlu, Öksüz Aşık, Kâtibi gibi ocakta sözü geçen kişilerindir. Bunlar arasında Karacaoğlan'a iki türkü ile yer verilmesi ona verilen değeri göstermektedir. Yukarıda da söylendiği gibi bu azlığa Karacaoğlan'ın İstanbul'un yerli âşıklarından olmayıp, gezici olması da etki yapmıştır.

Halk edebiyatımız bakımından son derece önem taşıyan bu iki türküyü notaları ile birlikte veriyoruz. Şurasını da belirtelim ki, notalar aslında eski yazıya uyularak sağdan sola yazılmıştır. Biz, çalıcılara kolaylık olmak için bu günkü gibi soldan sağa çevirdik. Başkaca aslındakinden değişik bir yola gitmedik. Bu ve öteki notalarda ritim bakımından tartışma yapılabılır. Çünkü, başlarında ölçüyü gösterir sayılar yoktur. Bu iş okuyucunun tenposuna bırakılmıştır.

Birinci türkünün üstünde ozan'ın adının altında "muhabbet" yazısı vardır. Bunun-

Hayvan Ad ve Çağırımları Hakkında :

Dr. G. Rohlf's'in Anketine Cevap

Yazan : Ahmet ŞENTÜRK

Derginizin 235. sayısında hayvan ad ve çağırımları hakkında neşredilen yazıyı okudum. Alman profesörünün isteği ve Derginizin bununla ilgili notundan anlaşılacağı gibi ehli hayvan adlarının doğuşunda en önce çocuk deyişleri olarak kullanılmış çağırma nidalarının etkili olduğu belirtilmektedir. Yanılmıyorsam, verilecek cevapların bu esasa dayanması gerekirken sayın yazar hayvanların ve kuşların çıkardıkları sesleri kaydetmekle yetinmiştir. Buna göre :

1 — Hayvan adlarının ilk önce çocukların bu hayvanları çağıran nida ve ifadeleleriyle ilgili olduğu faraziyesine uygun olarak Malatya'nın bir çok yerlerinde çocukların "Pisi.. pisi" diye adlandırdıkları kediye bugün "pisik" denmektedir. Yabancı birkaç dildeki özellikle İngilizcedeki telaffuzuna göre Türkçe asıllı olmadığı anlaşılan bu adın önceleri bütün Türkçe konuşulan yerlerde "pisik" şeklinde söylendiği kanısındayım.

2 — Yeni doğmuş oğlak ve kuzular "gıdime" sesi çıkarırlar. Bunlara çocuklar tarafından "gıdime" denmesi Malatya'da yaygın haldedir. Burada oğlağa "gıdik" denildiğine göre bunun "gıdime" den geldiği

la aşk türküsü olduğu belirlenmiş oluyor. İkinci türküde yine ozanın adının altında "türkü-i oyun" sözü var. Bununla da bu türkünün bir oyun havası olduğu bildiriliyor.

Birinci türkü

Medet Allahu seversen
Gel imdi dilber, gel imdi
Hasretinden çıgereğim
Delindi dilber, delindi
Can seni görmeye ever
Ne rahmin, ne tesellin var
Bencileyin seni sever
Bul imdi dilber, bul imdi
Cevabın aldım dilinden
Öldüm sevdanın derdinden
Elvedağ, camın elimden
Al imdi dilber, al imdi
Uğrayıp ulu yerlere
Gidem gerçek erenlere
Ben gidince engellere
Kal imdi dilber, kal imdi

düşünüleceğinden bu da 1. maddedeki faraziye çerçevesine girebilir.

3 — Çocukları köpeklerle korkutmak için "üşüş" ya da "hav.. hav" diye avuturlar. Köpek Türkçe olmadığına göre bu çocuk deyimlerinin daha önceleri köpek adı olarak kullanıldığı üzerinde durulmaya değer zannındayım. Eşek adının da bir çocuk deyişi olan "cüş" ten geldiği ileri sürülebilir.

Aşağıdaki listede de görüleceği gibi ötekiler çocuk çağırımlarının hayvan adlarıyla ilgili tesbit edilmiştir.

l'âne	— Eşek	Çüş..Çüş
la vache	— İnek	Mo
le boef	— Öküz	Bö
le mouton	— Koyun	Me
le chevre	— Keçi	Me
le chat	— Kedi	Pisi.. pisi (pisik)
le chilen	— Köpek	Üşüş, hav.. hav
le corbeau	— Karga	Gağ.. gağ
le coq	— Horoz	Cü.. cü
la poule	— Tavuk	Cü.. cüü
l'abeille	— Arı	vız.. vız
la perdrix	— Keklik	Gırc.. gırc
le veau	— Dana	Pıçı.. pıçı
le capricarne	— Oğlak	Gıdime
l'agneau	— Kuzu	Gıdime

Coştu KARAC'OĞLAN coştu
Aşk deryası boydan aştı
Bir gül idin çağın geçti
Sol imdi dilber, sol imdi

İkinci türkü

Şeftali siterim, mahrum gönderme
İki leblerinden, bir gerdanımdan
Gönül Hak evidir, sakın söndürme
İki leblerinden, bir yanağından
Her kande gidersen seni bulurum
Sarrafınım, kıymetini bilirim
Sen bir bezirgânsın bac'ın ahırım
İki leblerinden, bir yanağından
Aklım aldım gözlerini süzeli
Benzime düşmüştür ayva gazeli
Sana derim behey âdem güzeli
İki leblerinden, bir yanağından
KARAC'OĞLAN eydür, yarım gelirse
Deli gönül istediğin bulursa
Danışlarım icazetin olursa
İki leblerinden, bir yanağından

Kitaplar Arasında :

"Kul Nesimî,,

Yazan : Doç. Dr. Bedri NOYAN

Geçen ay içinde, sayın Cahit Öztelli tarafından Ankara'da yayınlanan "XVII. Yüzyıl Tekke Şairi KUL NESİMİ" adlı kitab dolayısıyla bu konuyu ele alıyorum.

Daha önceleri, 1930 yılında Sadeddin Nüzhet Ergun rahmetli tarafından yayınlanan "Bektâşi Şairleri, İst. Devlet Matb., s : 295 - 299" da ve yine : aynı yazarın 1955 yılında yayınlanan "Bektâşi Şairleri ve Nefesleri, İst. Maarif Kitbh. Matb., C: 2., s : 15 - 19." da bir kaç parça şiiri yayınlanmıştı.

807 Göç yılında (1404 M.) derisi yüzülerek i'dâm edilen Âzeri Türkü Hurûfî - Bektâşi şair "Seyyid İmâdeddin Nesimî" ile, XVII. Yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Kul Nesimî'nin aynı kişiler olmadığı meydandadır. Eski Nesimî hece ile yazmamıştır. Kul Nesimî'nin hece nefes ve semâilleri, ilâhileri var. Asıl adının "Ali" olduğunu sayın M. Hâlit Bayrı önceleri kaydetmişlerdir.

Mistik sevgiye kendini kaptıran "Kul Nesimî", özünü eski Seyyid Nesimî'nin devamı gibi görmüş, onun rûhu kendisinde devam ediyormuşçasına, zaman zaman kendini onun yerine koyarak, bu duyguların etkisi içinde şiirler yazmıştır. Elde bulunan yazma şiir mecmu'alarında, cönklerde, Bektâşi'lerin nefes defterlerinde sık sık "Kul Nesimî" şiirlerine rastlanır.

Onun :

Ben melâmet hırkasını kendim giydim
eğnime
Âr ü nâmûs şişesini taşa çaldım kime
ne?

diye başlayan, ve bestesi halk tarafından çok sevilen, bilinen şiiri kendisinin tanınmasına ve sevilmesine de yol açmıştır.

Sayın Cahit Öztelli Beyefendi, bu şiirleri bir araya toplayarak yayınladılar (Kul Nesimî, Töyko Matb., Ankara. Türk Etnoğrafya, Folklor ve Turizm Derneği Yayını : 3.).

Sen dahi cân olmadan cânâmı bilmezsin, yürü.
Derde müştâk olmadan dermâmı bilmezsin, yürü.

Küfr-ü imân şu'lesinden nûr-u imân bahşolur
Küfrünü bilmez isen imânı bilmezsin, yürü.

Kitabın baş tarafında 18 sayfa tutan ve Kul Nesimî'yi sunan birinci bölüm, Hurûfîlik hakkında bir sayfalık bilgi verdikten sonra, "Hece ölçüsü ile nefesler - ilâhiler" başlıklı ikinci bölümde 22 parça şiir veriyor. Bundan sonra, Üçüncü Bölüm'de : "Arüz ölçüsü ile nefesler" olarak 85 şiir ile toplamı 107 tane şiiri bize sunuyorlar. En sonda bir sözlük te eklenerek 120 sayfalık güzel bir yapıt meydana gelmiştir.

Kitap, konu üzerinde olanlara değerli bir kaynak olma niteliğindedir ve tekke şiirimiz, folklorumuzda bir boşluğu dolduracaktır.

Kitabı inceledim, elimdeki yazma ve cönklerde rastladığım parçaların kitabta bulunanları ile nüsha farkları gösteren şekilleri vardır. Bunları sayın Cahit Öztelli Beyefendiye de uzun bir mektubla bildirdim, Bundan başka şiirlerde bir - iki - üç beyt noksan olub yazmalardaki kayıtlarda bunların tam şekilleri olanları da ayrıca birer birer sayın yazara sundum. Bu nüsha farklarını burada sıralamak hem uzun, hem de faydasızdır.

Fakiirleri, bu güzel kitabı tanıtır ve yazarını tebrik ederken, bu kitabta bulunmayan, elimdeki yazmalarda mevcut "Kul Nesimî" ye aid birkaç şiiri burada sunuyorum, Sayın Öztelli'nin, kitabının ikinci baskısında, gerek kendilerine sunduğum nüsha farklarını göstermek ve gerek kitabta bulunmayan bu şiirleri mevcudu eklemek isteyeceklerini umarım. Kendilerinden bu alanda daha birçok yapıtlar vermelerini Hakerenlerden niyâz eylerim.

★

Bu parça Taşbasması, eski Nesimî divânında yoktur. Acabâ onun mu düşünceyle araştırdım, orada bulamadım. "Kul Nesimî" nin olduğu üslûbundan da kestirebiliyor :

Okumadan Fâtiha'nın süresin İhlâs ile
Ebecedi tânmadan Kur'ânı bilmezsin, yürü.

Sen seni ver mürside alsun seni versün sanâ
Mürşidin bilmez isen erkânı bilmezsin, yürü.

Sâki-i kevser Ali şol yol içinde ber-karâr
Çün ki sen merd olmadan merdânı bilmezsin, yürü.

Men arefnâ Rabbenâ'sın belli kim ayn-el-yakûn
Çün vücûdun bilmedin irfânı bilmezsin, yürü.

Da'vaya ma'na Nesimi âşika nişân gerek
Sen dahi kul olmadın sultânı bilmezsin, yürü.

Bu parça'da "Nesimi" divânında yok ye aittir. Yazmadaki şekliyle takdim ediyorum :
tur, Dûvâz olarak yazılmıştır. Kul Nesimi'

Nebiler serveri hâtem Muhammed Mustafâ geldi
Vilâyet rehberi sultân Ali-yyel-Murtazâ geldi.

Anun seyyid şehidin Şâh-ı merdânın öz evlâdı
Hasan Hulk-ur-Rizâ ile Hüseyin-i Kerbelâ geldi.

Bu Zeynelâbidin oldu atası cümle evlâdın
Muhammed Bakır-ü Ca'fer kamûya rehnümâ geldi.

Şehid-i heftümün oldu bakın Müsi-i Kâzımdır
İmâm-ı heştümün'den ba'd Ali Mûs-er-Rizâ geldi.

Taki takvâ-yı dinin bil ki ammâ hem binâsıdır
Naki devrân-ı âlemde kamû derde devâ geldi.

İmâm-ı Askeri oldu peder Mehdi-i devrâna
Hudâ'nın fazlı iriştî, şükür sâhib-livâ geldi.

Nesimi ehl-i dil oldur Ali'yi etmeye inkâr
Vilâyet ehline Haydar İmâm-ı pişüvâ geldi.

★

Bu parçayı, hâlen Eskişehir'de oturmakta olan "Mehmed Yılmaz Baba"nın İzmirde geçen yıl içinde Hakka yürüyen "Keçeci Hasan Hulki Cân Baba"ya yazmış olduğu 5 Kasım 1959 tarihli mektubunda gördüm ve kopya etmiştim. Bunun da Kul

Nesimi'ye aid olduğunu düşünüyorum. Burada Kepenek redifini kullanmış. Denizlinin Çukur köyünde "Kepenekli Sultân" dergâhı vardır. Hamdi Baba adında bir zât oranın son Post-nişinlerinden idi. Elde olmadan o zâtı da düşündürüyor :

Çekeli egnime bir sükke-i merdân kepenek
Bilesin kıldı benim derdime dermân kepenek.

Kepenek giydüğüme kimseler ayb eylemesün
Çü kemâlde beni kılmadı ki noksân kepenek.

Kepenek giymişim endişeden âzâd oluben
Üşümeğe müşkilini eyledi âsân kepenek.

Ağ-ü atlâs ne ki vâr şöret-i dünyâ'dandır
Yakın olam der isen ger bu gülistân kepenek

Sultan İbrâhimi gör kim tahtının terkin urub
Dün-ü gün kend'özüne eyledi mihmân kepenek.

Ma'rifet ehline geldi kepenek atlâs-ı hâs
Ne revâdir ki giye câhil-ü nâdân kepenek.

Ey Nesimi bürü ki hırka erenler donudur,
Giymedi münkir onu sandı ki zindân kepenek.

★

Merhabâ ey nâme-i Innâ ileyh-i râci'ün
Nûr-u vahdettir cemâlin mahn-ü fihâ hâlidûn.

Yine hurşid nümâ kıldı tecelli gününe
Haşr-i ervâh oldu zâhir gulgüle çün Ma'ûn.

Hazret-i insân-ı kâmidir saçın habi'ül-metin
Âşıkın cânı budur Innâ ileyh-i sâcidûn.

Tâ gül efsân eyledi hüsnün kemâhî ey sanem
Kalb-i sâliktir dedim Innâ ileyh-i sâcidûn.

Secde kıl şol mâh-ı rûyun gülcemâline müdâm
Çünkü olmuş cümle irfânın bekaası dâimûn.

Ayni Hâlik nûru oldu bak vücûdun yâ Habib
(...) yâ musallî ent-e fihâ hâlidûn.

Ey Nesimi Hak murâdındır murâd oldu temâm
Lâmekân dârı şükür Nahn-ü fihâ ârifûn.

★

İkrâr verdim dönmem Elest bezminden
Verdiğim ikrârı imândan aldım.
Başka seyrân gördüm çeşm-i zârımdan
Muhabbeti ben ol seyrândan aldım.

Nâr-ü âb-ü bād-ü Hâkk'tan halkoldum
Kendü kendimi ana rahminde buldum
Müddet temâm oldu dünyâya geldim
Bu ibret-nümâ'yı cihândan aldım.

Bildiğim unuttum eylerim feryâd
Dil dönmez gayriye isterim imdâd,
Tekrâr ile ta'lim etti bir üstâd
Dersimi mekteb-i irfândan aldım.

Cân gözü ile dost uyanı düştü,
İkâlikten birliğe güçle geçti,
Hazine-i Hâkk'a elim ulaştı
Lâl-ü gevher kânı mercândan aldım.

Gel düşünme akla sığmaz bu ilim,
Bir ulu dergâha uğradı yolun,
Kudret hazinesi miftâh-ı âlîm
Bilmeyen sanur ki dükkândan aldım.

Mü'minlerin elindedir berâti,
Mü'min olan bunda bulur necâti,
Mî'râcdan indirdi savm-ü salâti
Hakk budur hazret-i Subhândan aldım.

Ehl-i dil olan bir doğru râhidir
Gir gönüm içre bak ne dergâhidir
Bu sırr-ı İlâhî kudretullâhidir
Yazılan defteri divândan aldım.

Tariyat yolunda gör savaşımı,
Akıttım gözümde kanlı yaşımı,
Pirlere meydânuna koydum başımı
İcâzet verdiler meydân'dan aldım.

Cehd eyle ki dermânımı bulasın
Dermânı gizlidir derde varasın,
Merhem ile sarsam aşkın yarasını
Bu ilm-ü hikmeti Lokmândan aldım.

Mûsâya Tecelli göründü Tûrdan
Mestolub aklını şaşırdı nûrdan,
Bzelhak sırrını görüb Mansûrdan
Hakikat kemendin gerdândan aldım.

Hilesiz kârına hile katmazam,
Nâhak bir nâdânın sözün tutmazam,
Bilmeyen bâzarda cevher satmazam
Men bu nasihatı bir cândan aldım.

Tarıkat yolunda çoktur savaşım,
Akıttın gözümden çok kanlı yaşım,
Sizlere hedâye elimde başım
Ol yeşil sancağı Selmân'dan aldım.

Hakikat yolunda isyânım çoktur,
Kalbimde benliğin asâri yoktur,
İncil, Tevrât, Zebûr dört kitab haktır
Lezzeti âyât-ı Kur'ândan aldım.

Hakıykat görünmez bilmem nerededir
Gerçektene iyân, bize perdedir
Esrâr-ı hakıykat gizli yerededir
Hakıykatı Şâh-ı merdândan aldım.

Bende-i şâh-ı ezel nûr-u Hudâ'nın hakkıçün
Şâfi'-i mahşer Muhammed Mustafâ'nın hakkıçün

Mahrem-i Şâhım ezelden Fâtıma bint-i Rasûl
Düldül-ü Kanber Ali-yyel-Murtazâ'nın hakkıçün.

Cân-ü bâşım hânedânın yoluna terkeyledim
Yâ Hasan'dır, yâ Hüseyin, Zeynel'abânın hakkıçün.

Bâkır-ü Sâdıkdürür gönlümde imânım ezel
Müsi-i Kâzım, Ali Müs-er-Rızânın hakkıçün.

Hem Taki Şâh-ı cihândır, Şâh Naki nûr-u ezel
Yok hilâf sözümde Şems-ü v-ed-duhá'nın hakkıçün.

Sadhezârân lâ'netim var nesl-i Mervâna bakın,
Ol İmâm-ı Askerî Sâhib-livâ'nın hakkıçün.

Yâ İlâhî!. Bu Nesimî'nin günâhın afv kıl
Ol Muhammed Mehdi-i Sâhib-zamânın hakkıçün

★

Bu da bir muamma ile biten bir kısa şiirdir.

Burc-u akreb zülfün olmuş mâh-i tâb andan çıkar
Şu'leler sâlub cihâna âb-u tâb andan çıkar.

Dâne dâne ârızında şol arak nendir dedim,
Gül gibi geldi dedi Güldür gülâb andan çıkar.

Şol esed burcû ki derler dilberin bekaasıdır,
Her seherde âleme bir âfitâb andan çıkar.

Saçının zulmündedir âb-ı hayât-ü âb-ı sekr
Şavkı çarha berk urur aks-i şerâb andan çıkar.

Ey Nesimî kimse bilméz bû muammâ sırrını :
İki nokta üç harftir, dört kitâb andan çıkar.

Şerî'at sancağı geldi dikildi,
Divânlar kurulub gülbenk çekildi,
Pirlere de cem'olub geldi dikildi
Bu dürr-ü yektâ'yı ummândan aldım.

Men utandım kendim kendi sözümünden,
Mest olub turâba yaslandım özümünden,
Kanlı yaşlar döker oldum gözümden
Nesimî'yim mâcerâyı çeşm-i giryândan
aldım.

Bu parçada yer yer vezin bozuklukları
var. Fakat bunları yazmadaki gibi aynen
aldım.

Bu da bir düvâz'dır. Denizli'li Şeref Kü-
çüker Baba yazmasından alıyorum.

★

Bu muamma : İnsan'dır. Arab harfle-
riyle, tekrarları bir sayarak üç çeşit harf
ve iki noktası vardır. Buna benzer bir de
"Üç harf ile beş noktadır" me'âlinde bir
muammâ vardır ki o da "Aşk" tır.

Son olarak :

Hayâlî'nin "Durman yanalım - Ateş-i
aşka" diye başlayan bir ilâhisi var. Kul
Nesimî'ye nisbet edilen bir nefes var ki
buna çok benzer. Erkân açığımızda Ayn-
ül-cem'lerde, muhabbet sofralarımızda bu-
nun güzel bestesini de sık sık okuruz. Her
dörtlükten sonra bir de, yine beste ile
"Fahr-i cihândır Mustafâ - Sırr-ı nihândır
Murtazâ" nakarâtı söylenir. Bizim Mey-
danlarımızda okuduğumuz nefesi buraya
kaydediyorum.

Gel gel yanalım
Âteş-i aşka
Şu'le verelim
Âteş-i aşka.

Fahr-i cihândır Mustafa
Sırr-ı iyândır Murtaza.

Evvel aldandım,
Pek kolay sandım,
Düşünce yandım
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Ey Pâdişâhım,
Afvet günâhım,
Yanmaktır kârim
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Aman erenler,
Vârım verenler,
Yandım erenler
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Vârım verenler,
Dosta gidenler,
Yandım erenler
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Vârım yitirdim,
Dosta götürdüm,
Geçtim oturdum
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Aşk ehli ölmez,
Yerde çürümez,
Yanmayan bilmez
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Mansûr-u Hallâc,
Dâr üzere mi'râc,
Sen de gözün aç
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Seyyid Nesimî
Terk etti resmi,
Yandırdı cismi
Âteş-i aşka.

N a k a r â t .

Fakiirde bulunan 1231 Hicri tarihli Si-
ğır dili cöngkte (Yaprak: 49/b) bunun bi-
raz daha farklı bir şekli kayıtdır. Onu da
size aktarıyorum :

Durma yanalım efendim
Âteş-i aşka
Şu'le verelim efendim
Âteş-i aşka.

Evvel aldandım,
Ger kolay sandım,
Katbekat yandım efendim
Âteş-i aşka.

Bir bakış baktın,
Varlığım yaktın,
Odlara yaktın efendim
Âteş-i aşka.

Gel benim cânım,
Gel, gör ahvâlim,
Yanmaktır kârim efendim
Âteş-i aşka.

Aşk ehli ölmez,
Sırdır bilinmez,
Yanmayan bilmez efendim
Âteş-i aşka.

Mansûr-u Hallâc,
Dâr üzere mi'râc,
Sen de gözün aç efendim
Âteş-i aşka.

Melekler arş'da,
Gelür karşuna,
Kırlarlar secde efendim
Âteş-i aşka.

Bu dilim sûzân,
Çiğirim puryân,
Durma sen de yan efendim
Âteş-i aşka.

Seyyid Nesimî,
Terketti ismi,
Saldır bu cismi efendim
Âteş-i aşka.

İstanbul İkinci İlkokullar Arası Folklor Şenliği

Yazan : İhsan HİNÇER

28, 29 Nisan ve 2, 5 Mayıs 1969 günlerinde İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda yapılan İstanbul İkinci İlkokullar Arası Folklor Şenliği büyük ilgi gördü. Yalnız ilgi görmekle kalmadı, Türk çocuklarının çeşitli bölgelerimizin danslarını ne kadar kolay ve başarılı şekilde oynadıklarını da isbat etti.

Türk Ticaret Bankası Genel Müdürlüğü ile İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü'nün birlikte hazırladığı Şenliğin ilk üç günü elemeye ayrılmıştır.

Bu çetin sınava ve yarışmaya 40 ilkokul çeşitli halk danslarımızla katılmışlar, sonunda 10 ilkokul final yarışmasına girme hakkını kazanmıştır.

Jüri, toplulukların oyunlarını derecelendirirken, a) oyunların yeterince otantiğe (gerçeğe ve aslına), b) kıyafetin yeterince mahallî giyime uygunluğuna c) oyun grubundaki elemanların birbirine ve ritme uy-

gun hareket etmelerine dikkat etmiştir.

28 Nisan 1969 günü şu ilkokullar oyunlarını oynamışlardır: 1 — Çatalca Akalan Köyü İlkokulu (Gaziantep), 2 — Kadıköy Nurettin Teksan İlkokulu (Kars), 3 — Heybeliada İlkokulu (Van), 4 — Üsküdar III. Selim İlkokulu (Van), 5 — Sağmalcılar Oğuzhan İlkokulu (Eğin), 6 — Üsküdar Mehmetçik İlkokulu (Ege), 7 — Beykoz Güzelhisar İlkokulu (Kars), 8 — Üsküdar Beylerbeyi İlkokulu (Van), 9 — Kartal Şayeste Kadın İlkokulu (Gaziantep), 10 — Kadıköy Mehmet Karamancı İlkokulu (Silifke), 11 — Kartal Pendik İlkokulu (Van).

29 Nisan 1969 günü de aşağıdaki okullar sırasıyla sahneye çıkmışlardır: 12 — Eminönü Sultanahmet İlkokulu (Kars - Azerbaycan), 13 — Kasımpaşa Piyale İlkokulu (Zeybek), 14 — Beyoğlu Evliya Çelebi İlkokulu (Erzincan), 15 — Fatih İlk-

İkinci İlkokullar Arası Halk Oyunları Şenliği birinciliğini kazanan Cemal Gürsel Okulu öğrencileri kazandıkları kupa ile.

okulu (Bitlis), 16 — Beşiktaş Anafartalar İlkokulu (Erzurum), 17 — Fatih İskenderpaşa İlkokulu (Gaziantep), 18 — Beyoğlu Namık Kemal İlkokulu (Elâzığ), 19 — Beyoğlu Hoca İshak Efendi İlkokulu (Kars), 20 — Şişli Özel Şişli Terakki İlkokulu (Erzurum), 21 — Fatih Hırkai Şerif İlkokulu (Bitlis), 22 — Bakırköy Mustafa Necati İlkokulu (Artvin), 23 — Şişli Kurtuluş İlkokulu (Bitlis - Bursa) 24 — Şişli Maçka İlkokulu (Sivas).

2 Mayıs 1969 günü oyunlarını sunan okullar ve oynadıkları oyun bölgeleri de şunlardır: 25 — Kadıköy Zühtüpaşa İlkokulu (Gaziantep), 26 — Kadıköy Özel Sezin İlkokulu (Artvin), 27 — G. Os. Paşa Küçükköy Cemal Gürsel İlkokulu (Eğin), 28 — Üsküdar Sangazi İlkokulu (Tunceli), 29 — Beşiktaş Barbaros İlkokulu (Silifke), 30 — Şişli Teşvikiye İlkokulu (Bitlis), 31 — Kadıköy Erenköy İlkokulu (Gaziantep), 32 — Kadıköy M. Fatma Ana İlkokulu (Artvin), 33 — Eminönü Büyük Ke-

şitpaşa İlkokulu (Erzurum), 34 — Kadıköy Erenköy Özel Fatma Ana İlkokulu (Elâzığ), 35 — Eminönü Tevfik Kut İlkokulu (Artvin), 36 — Kadıköy Özel ABC İlkokulu (Bitlis), 37 — Beyoğlu Dr. Tevfik Sağlam İlkokulu (Elâzığ), 38 — Beşiktaş Levent İlkokulu (Gaziantep), 39 — Beşiktaş - Bebek Tevfik Fikret İlkokulu (Kars - Elâzığ).

Ayrıca 5 Mayıs günü yapılan finalde de: 40 - Bursa Demirtaş Paşa İlkokulu (Kılıç - Kalkan), 41 — Türk Ticaret Bankası oyun grubu da (Kars) birer başarılı gösteri yapmışlardır.

2 Mayıs 1969 günü yapılan elemelerden sonra derece alan ilk 15 ilkokul puanlarına göre şu sırayı takip etmiş ve ilk 10 ilkokul finale girme hakkını elde etmiştir.

- 1 — Cemal Gürsel İlkokulu 2600 puan,
- 2 — Oğuzhan İlkokulu 2555 puan,
- 3 — Heybeliada Necati İlkokulu 2555 puan.

T. Ticaret Bankası Genel Müdürlüğü Sarayı'nda yapılan İstanbul İkinci İlkokullar Arası Folklor Şenliği birinciliğini kazanan Cemal Gürsel Okulu öğrencileri kazandıkları kupa ile.

- 4 — Hırkai Şerif İlkokulu 2515 puan,
- 5 — Anafartalar İlkokulu 2425 puan,
- 6 — Maçka İlkokulu 2325 puan.
- 7 — Fatih İlkokulu 2315 puan,
- 8 — Özel ABC İlkokulu 2315 puan.
- 9 — Sarıgazi İlkokulu 2245 puan,
- 10 — Pendik İlkokulu 2230 puan.
- 11 — Şayeste Kadın İlkokulu 2180 puan,
- 12 — Levent İlkokulu 2155 puan,
- 13 — İskenderpaşa İlkokulu 1975 puan,
- 14 — Özel Şişli Terakki İlkokulu 1915 puan,
- 15 — Mehmet Karamancı İlkokulu 1900 puan.

5 Mayıs 1969 günü saat 20 de Spor ve Sergi Sarayında başlayan final dolayısıyla salonu sekiz bin seyirci tıklım tıklım doldurmuştu. Oyun topluluklarının salonu giriş, oynayış ve çıkışları şimdiye kadar alışılmamış bir şekilde, çılgınca, sonu gelmeyen alkış ve teşvik sesleriyle karşılıyor ve uğurluyordu. Yurdun dört bucağı karşımızdaydı. Birbirinden güzel, renk ve nakış dolu kıyafetler, birbirinden güzel oyunlar gözlerimizi kamaştırıyordu. 8 - 12 yaşları arasındaki çocuklarımız, büyüklerinin gıpta ve hayranlığını topluyor, onları büyülüyor, gözlerini sevinç gözyaşlarıyla dolduruyorlardı. Bu ne muhteşem, ne heybetli, ne kadar cana yakın bir oyunlar geçiydi!

28 Nisan 1969 günü oyunlar başlamadan evvel Taksim Atatürk Anıtına çelenkler konmuş, şenliğin yapıldığı Spor ve Sergi Sarayında Ekiplerin katılımıyla açılış töreni yapılmış, 700 ü aşan oyun elemanı sahneye zor sığmıştı. Önce İstiklâl Marşımız hep birlikte söylenmiş, bunu T. Ticaret Bankası Genel Müdürü Turgut Sızmaoğlu'nun yaptığı açış konuşması izlemiştir.

5 Mayıs 1969 final gününde de yarışma sona erdikten sonra şenliğe katılan bütün okullara birer hâtırâ kupası verilmiş, daha sonra da neticeler ilân edilerek derece alan okulların kupaları Jüri ve Tertip Heyeti tarafından birer birer okul temsilcilerine sunulmuştur.

Bu arada Bursa'dan gelen misafir Demirtaş Paşa okulunun Kılıç - Kalkan ve Türk Ticaret Bankası'nın Kars - Azerbaycan Oyun Takımlarının başarılı oyunları sevredilmiştir.

Derece alanlara kupaları ve sertifikala-

rı verilmeden önce Banka Genel Müdürü Turgut Sızmaoğlu, Millî Eğitim Müdürü Âli Yalkın, Jüri Başkanı İhsan Hınçer, şenliğin gayesi ve sonuçları hakkında birer konuşma yapmışlardır.

Tertip Heyeti Turan Ülkümen (Başkan - T. Tic. Bank. Neş. ve Propoganda 2. Müdürü), Üstün Asutay (T. Tic. Bank. Çocuk Tiyat. âmiri), Rebiî Baraz (T. Tic. B. Kültür Yayın Ltd. Müdürü), Sıtkı Şanoğlu (İlköğretim Müfettişi), Sadık Yurdakul (İcadiye Okulu Müdürü)'dan kurulu idi.

Jüri İhsan Hınçer (Başkan - İst. Bel. Varidat Tahakkuk Müdürü ve Türk Folklor Araştırmaları Der. Gen. Md.), Nadide Arcan (Ataköy İlkokulu Müdürü), Sadi Yaver Ataman (İst. Bel. Konser. D. Üyesi), Fikret Değerli (T. Folklor K. Gen. Sekreteri), Selâhattin Demirci (T. Tic. Bank. Umum Müd. Mv.), Vedat Demirci (İst. Rad. Çocuk Yay. Şef Prodük. ve Rejisörü), Mustafa Karakuş (Yeşilköy Panisyonlu Ok. Müdürü), Neriman Tüfekçi (Yurdun Sesi Kadınlar Korosu Şefi), Âli Yalkın (İst. Millî Eğ. Müdürü), Rebiî Yücesoy (T. Tic. Bank. Neş. ve Prop. Müdürü)'dan müteşekkildi.

Program takdimciliğini başarılı bir şekilde şair Hamit Şairoğlu yaptı.

İkinci İlkokullar Arası Folklor Şenliği dereceleri okul toplulukları arasında şu şekilde paylaşılmıştı :

1. Küçükköy Cemal Gürsel Okulu,
2. Anafartalar Okulu,
3. Oğuzhan Okulu,
4. Maçka Okulu,
5. Mustafa Necati Okulu.

Bunları puan sırasına göre dereceye giremeyen şu 5 okul takip etmiştir : 6 — Hırkai Şerif okulu, 7 — Pendik okulu, 8 — Özel ABC okulu, 9 — Fatih okulu, 10 — Sarıgazi okulu.

Bunlardan başka, şenliğe en geniş kadro ve otantik elbiselerle katılan Mehmet Karamancı okulu da, halk danslarımızı en geniş mânada benimseven, gelecek yılların en şanslı ekibi olarak şenliğin özel armağanını kazandı.

Gerek Şenliği düzenleyenleri, gerek çocuklarımızın şenliğe katılmalarını temin eden eğitimcilerimizi ve gerekse bize bizzat olan Yurdumuzun birbirinden güzel oyunlarını seyrettiren çocuklarımızı bütün kalbimizle tebrik ederiz.

Halk Oyunları ve Hikâyeleri :

“Çayda - Çıra Oyunu,, ve Orijini

Yazan : İshak SUNGURUĞLU

Nine mumları getir,
Oğlun hulku daralmış.

Çayda-Çıra yanıyor,
Humar göz uyanıyor,
Fıtil çifte, yara bir,
Yürek mi dayanıyor ?

Çayda-çıra yakarım,
Yar yoluna bakarım,
Bir yüz görümlüğüne,
Beşi-birlik takarım.

Yanar Çayda-Çıralar,
Kızlar uyun sıralar,
Gelin hanım gelince,
Tefci alır paralar.

Sayın okuyucular, şimdi bu nefis ve çekici oyunun Orijini hakkında sizleri aydınlatmaya çalışacağım.

“HARPUTA YOLLARINDA” adlı kitaplarımın arasında (284) sayfadan ibaret III. üncü cildini, başından sonuna kadar Harput Folkloruna ayırdığım ve titizlikle üzerinde durduğum “ÇAYDA-ÇIRA”nın (1) Orijini hakkında göğsü genişletici ve gönül kamıklayıcı hiç bir kayda raslıyamamıştım. Ne garip tesadüftür ki, yıllar sonra elime geçen, yine eski Harput'a ve Harputlular'a ait (Karakaplı) bir defterde “Çayda-Çıra” oyununun, aşağıda anlatacağım bir olay sonunda meydana geldiğini ve gündün güne üzerinde işlenerek bu günkü mükemmel, olgun ve orijinal şeklini almış olduğunu tesbit etmiş bulunuyorum; bu karakaplı yazma'da “Çayda-Çıra”nın neliği ve nedenliği hakkında kısaca ve fakat hakikate uygun bir hikâyeye tesadüf edince doğrusu çok sevdim, şimdi hikâyeyi genişleterek sizlere sunuyorum :

Çağ 17 - 18 inci yüz yıllar arası.. Harput'un meşhûr Uluovasını (2) ikiye bölerek tam ortasından geçen bir çay vardır ki, adına “Harin-Git” (3) denilir. İşte bu nehir vavrusu çay Uluova'nın Şintil, Tilenzit, Müru, Semsî, Hozektek, Ahur köylerinin kenarlarından ve yakınlarından

Bir gül için, bülbül geymiş karalar,
Bu dert beni iflâh etmez paralar,
Göz göz olmuş, sinemdeki yaralar,
Neşter alıp delenim yok, delen yok.

Bu ve buna benzer bir maya ile oyuncular sofalara, salonlara, meydanlara girerler.. O sıra umumî tenviratın söndürülmesi ile ortaya ulvî ve cazibeli bir dekor meydana gelir ki, seyrine doyum olmaz ve sonra gerek müziğinin ezgileri, gerekse oyunun ritimleri itibariyle bu büyük kütleyi bir ânda kendine çekerek zevk ve heyecan içinde bırakır ve bütün kütleyi oyunun içine alarak âdeta ilâhî bir ülkü heyacanıyla coşdurur ve saatlerce oynatır.

Çayda-Çıra yanıyor,
Ay tutulmuş sanıyor..
Yavaş oyna güzelim,
Herkes seni taniyor.

Çayda-Çıra yüzçıra,
Yandılar sıra sıra,
Gelin kekkik, ben avcı,
Giderim ardı sıra.

Ay tutulmuş kararmış,
Gelin hanım sararmış,

geçer olduğundan bu köylerden birisinin (4) Ağası, oğlunu yine bu köylerden birinin ağasının kızıyla evlendirmek üzere Harput ve dolaylarının kırk gün kırk gece düğünlerinden birinin yapılması için köyün etrafında ve çayın kıyılarında hazırlıklar yapmış, köşkleri kurdurtmuş.. Meydanlarda, bahçelerde, ormancıklar'da oyunlar ve somatlar için ayrı ayrı yerler hazırlanmıştır. Nihayet düğün başlıyor.. Yüzlerce koyun, kuzu kesilmiş.. Kazanlar kurulmuş.. Altıları ateşlendirilmiştir. Bununla beraber yine Ulu-Ova'nın muhtelif köylerinden getirtilen 40 davul ve 40 zurnacı ile bir çok da saz takımları ve köçekçeler, pehlivan'lar da bu düğünde yer almışlardır. Davul, zurna sesleri kaldırıp indiriyor.. Bütün Olu-Ova halkı sanki, seferber halde.. Atına, esterine, eşeğine ve manda arabalarına binenler düğüne koşuyorlar. Düğüne Ulu-Ova'nın zengini, fakiri davetli olarak geliyor.. Kurulan somatlar'da yedirilmek, içirilmek suretiyle ikram görmektedirler..

Nihayet düğünün sonu, kına gecesi gelince neşe ve heyecan arttıkça artıyordu. Düğün bilhassa mehtaplı bir geceye tesadüf ettirilmişti. Gökte 14 gecelik ay bütün Ulu-Ova'nın köylerini, bağ, bahçelerini, çay ve pınar başlarını gündüze döndürmüş ve ay ışığı buraları âdetâ yaldızlamıştı. Tabiat güzelliklerini böylece bütün ova'ya saçarken, Halk da kardeşler gibi birbirine sarılmıştı. Evvel zaman içinde bu bölgenin halkı arasında taassup denilen bir şey de yoktu. Kadın - erkek hepsi bir arada aşiret usulü yaşarlar, düğünlerde, şenliklerde hep beraber çalar çağırır oynarlardı. Kaçma, göçme de yoktu. Kadın, erkek bir bütün halinde bu gecenin neşe ve heyecanını bölüşmeğe çalışırken, gökte Ay tutulmaya başlıyor.. "Husuf-ı Küllü" dediğimiz bu tutulma Ulu-Ova'nın ve bair'hasa "Harıngit" kıyılarının ve sonra düğün âlâmı'nın üstüne sanki bir siyah perde gerer gibi karanlıklar içinde bırakarak bütün düğüncülerin neşe ve hareketlerini felce uğrattıyor.

Bilmem Felek, eşsiz neşe ve heyecan kaynağı olan bu düğünü ve bu düğün halkını kışkırdımı ki, bu akıbetle karşı karşıya getirdi. Yoksa bu hal, ileride her hangi bir uğursuzluk mu getirecektir? diye

küme küme olmuş davetliler arasında kötüye yorumlanırken, bu dedikodulara kulak misafiri olan Güveyi'nin annesi Penbe Han'ın fena halde sinirlendiği görül-mekteydi. Teessüründen bir ağaca yaslanmış kötü kötü düşünürken birdenbire hatırına şu tedbir geliyor, hemen koşarak gerek konaklarında, gerekse konukomşunun kilerlerinde ne kadar mum varsa getirtilip, tabaklara tesbit ettirerek, bu tabakları oyun meydanına göndermeğe az bir zamanda muvaffak olunca mumları yakdırıyor ve başta kendisi olmak üzere ellerinde 8 mumlu tabaklar olduğu halde oynuyarak meydana çıkıyor, arkasından yüzlerce oyuncu Penbe Han'ı takip ediyor..

Penbe Han, bu suretle arkasında yüzlerce kız, kadın, erkek olduğu halde bütün bir âlâm geçerek çayın kenarında tertip edilen oyun meydanına gelince : Baş zurnacı ve davulcu hemen kendiliklerinden yarattıkları bu günkü Çayda-Çıra havasını çalmaya başlıyorlar, bunun üzerine şadlık ve heyecan havası yeniden etrafı sarıyor.. Oynayanlar yoruldukça ellerindeki tabakları yakınlarına, dostlarına veriyor, onları da oyuna zorluyorlardı. İşte bu coşturucu hava ile oyun, gökteki Ayın açılmasına kadar devam ediyor.. Ay, yüzünün siyah perdesini kaldırıncı herkes, bu oyunun ve buluşun yaratıcısı Penbe Han'ı göğüslerine basarak tebrik ediyor, yorgun argın kahkahalarla eski yerlerini ahyollar..

İşte sayın okuyucularım ! Çayda-Çıramız böyle doğmuştur.. Böyle yaşayacak ve dünyalar durdukça da hızla devam edecektir.

(1) Bak : Harput Yollarında c. III. s. 187.

(2) Ulu-Ova, eski çağlarda bu günkü gibi bakımsız ve sahihsiz değildi. Toprakları verimli. Hava değişikliği mutedil. Köylüsü çalışkan ve zengin olduğundan üstün derecede mahsul veren servet kaynağı bu ovaya bir zamanlar "Altın-Ova" denilirdi.

(3) Bizler evvelce bu kelimenin Ermenice olduğunu sanırdık; halbuki, hiç de öyle değilmiş.. Harın: Türkçe bir kelimedir, sert ve dik manasındadır. Mesela Harın at, dediğimiz gibi Harın - çay da diyebiliriz. Şu halde "bu sertlikle buralarda durma git" manasındadır. Bu çay, Elâzığ'ın batısında deniz yüzeyinden (2010 m.) yükseklikte ve Elâzığ'a (30 - 35 km.) mesafede

Derlemeler :

Erzurum Atasözleri

Derleyen : Ümran TANALP

- 1 — Ağır otur ki batman gelesen.
- 2 — Altın yere düşmeyinen paslanmaz.
- 3 — Anan turp, baban sarmısah nerden geldin sen lübet sekeri.
- 4 — Anasına bah gızını al, kenarına bah bezini al.
- 5 — Asıl azmaz, bal gohmaz.
- 6 — Aş daşanda kepçenin bahasi bulunmaz.
- 7 — Aş görende giriş, iş görende siviş. (uzaklaş)
- 8 — At ölür meydan gahr, igit ölür şani galır.
- 9 — Atı atın yanına bağla ya huyundan, ya tuyundan ahır.
- 10 — Atlı atından yen, atın bene ver sen yaya get.
- 11 — Basğısız tahtayı yel götürür, yel götürmezse sel götürür.
- 12 — Bir ağaca daş atan çoh olur.
- 13 — Bir alaca dana, bir ahırın (hayvan barınağı) adını kirledir.
- 14 — Çalma gapim, çalarlar gapın
- 15 — Dayiyinan dağı gez, emiyinen bağı gezme.
- 16 — Derdi çeken, aguyi içen bülür.
- 17 — El eliyile yılan dut, oni da yalan dut.
- 18 — Ele düşdüm ki harga, ne guş galdırır ne de garga.
- 19 — Elin eyisi, itin dayisi olmaz.
- 20 — El oğli elde çoh, evlât belde çoh, ana baba heç bir yerde yoh.
- 21 — Evlâd eziz, terbiyesi ondan eziz.
- 22 — Evlâdini döymiyen dizini döger.
- 23 — Gadın var ki arpa unini aş eder,

- gadın var ki buğde unini tahhaç (bulamaç) eder.
- 24 — Gardaşım bezirgân garisi sevün-sün.
 - 25 — Gaşım gözüm bene yeter, babamın adi beni satar.
 - 26 — Gaz gelen yerden tavuh esirgenmez.
 - 27 — Gazan altına köz insan altına söz.
 - 28 — Gendi düşen ağlamaz.
 - 29 — Gızın çirkin Allahtan gelmiş, gelinin çirkin gözün kor mıydı ?
 - 30 — Gomşı gomşıya bahar, canını ateşe yahar.
 - 31 — Gomşuda bişer bize de düşer.
 - 32 — Gomşunun tavuğı gomşuya gaz, gelini gız görünür.
 - 33 — Gorhma mardın gışından, gorh abrelın beşinden, öküzi ayırır eşinden.
 - 34 — Güneş olsan duvara çalmazsın.
 - 35 — Güveç yuvarlanmış bulmuş gapağünü, goyun otlanmış bulmuş köpegini.
 - 36 — Güvenme varlığa, bir gün düşersen darlığa.
 - 37 — Güzele gazan garasi da yahışır.
 - 38 — Hisliyen oturana his bulaşır.
 - 39 — İçi beni yahar, dışı eli yahar.
 - 40 — İğneyi genden batır, çuvaldızı garşıkına batır.
 - 41 — İşini bülmiyen gassabın, elinde gahr masadı.
 - 42 — Leyleh benim neden gomşum yazın gelir, gışın gider.
 - 43 — Mard gapıdan bahdırır, gazma küreh yahdırır.
 - 44 — Mescidin içi durırken, dışına heramdır.
 - 45 — Sinek mırdar (pis) degil, miyde bulandırır.
 - 46 — Su bardağı su yolunda gırılır.
 - 47 — Suyun gür ahanından, insanın yere bahanından gorh (kork)
 - 48 — Suyun gür ahması, kesilmiye nişânedir.
 - 49 — Tandır issiyiken eymeh dutar.
 - 50 — Uzun saçımın ahi tahhdan yendirir şahı.
 - 51 — Ver yiyim, ört yatım, behle canım çıkmasın.

fedede bulunan ve adına "Bulutlu - Plutlu" denilen dağın eteklerinde Melikân ve Ağca-kale köyleri arasındaki "Kamışlık" sirtlarından çıkar ve sonra bir çok köylerin kenarından ve yakınlarından geçerek hemen hemen (40 km.) bir yol aldıktan sonra doğu'da Murat nehri-ne dökülür.

(4) Yanda yalnız bu çayın kenarında malikâneleri bulunan iki ağaçdan bahsediliyor, maalesef isim verilmiyor.

Posof Köylerinde Güreş

Yazan : Cemender ARSLANOĞLU

Posof köylerinde güreş iki kısma ayrılır. A - İnsanların Güreşi, B - Ehli Hayvanların Güreşi.

A — İNSANLARIN GÜREŞİ :

Posof halkı, uzun boylu, iri vücutlu, gevik ve gürbüz yapılı, sağlam vücutlu, çalıskan ve kuvvetli insanlardır. Halkı boş zamanlarda, düğünlerde, seyranlarda, kış günlerinde, gerek köy içinde ve gerekse köyler arasında Güreş Müsabakaları tertip ederler. Bu güreş müsabakalarında halk taraflara ayrılır. Her taraf kendi güreşçisini çıkarır. Güreş başlamadan evvel davul ve zurnalar veya zurna, güreş kaydası denen kahramanlık havasını çalar. Burada eski güreşçiler, yerinde titremeye, yeni gençler, oynamaya, pehlivanlar, peşrev yaparak ortada kuntlamaya (sıçramaya) başlarlar, Güreş gösterisi yapar ve oyunlarını oynarlar, sıra güreşe gelir.

Güreşçiler sadece kollarını kullanırlar veya belde güreşirler, bu sırada bellerini kullanırlar veya bacakta güreşirler, bacaklarını kullanırlar. Bir de yatarak yerde güreşirler. Biri altta kalır, diğeri üste çıkar, onu sırt üstü çevirmeye dikkat eder ve uğraşır. Bu güreşte çok çeşitli vücut hareketlerinde ihtisas yapmış olanlar vardır. Bunların bu hareketleri uygulamaları halinde diğer güreşçi mutlaka yenilir. Onun için tanınmış güreşçilerin bu oyunları diğer güreşçiler tarafından bilinir. O güreşçi, kolda, belde, bacakta, sağda veya solda hangi tarafta güreşiyorsa, rakibi o tarafa düşmemeye dikkat eder. Kendini korur. Davul zurna güreş havasını güreşe çıkış, güreş ve yenilme safhaları olarak üç safhada çalar.

B — HAYVANLARIN GÜREŞLERİ :

1 — İnsanların eğlenmek için hayvanları güreştirmeleri.

2 — Hayvanların kendi kendine boğmaları veya güreşmeleri. Hayvan Güreşleri veya boğuşmaları sekiz kısma ayrılır.

1 — Manda Güreşi : İki kısma ayrılır. a) Kış boyunca dışarı çıkarılmayan çamuşlar (Erkek mandalar) içeride iyice beslenir, yemi otu, suyu, kepeği, samanı verilir. İlkbahar geldiği zaman güreştirile-

cek erkek çamuşlar bir çayıra veya tarlaya getirilir. Çamuşlardan biri tarlanın bir başında, diğeri de diğer başında, birbirlerine karşı bırakılır. Mandalar, kurşun gibi bir hızla koşarak, bütün güçleri ile birbirlerinin kafalarına bütün şiddetleriyle top gibi çarparlar. Boynuzlarıyla birbirlerinin kafalarına ve boyunlarına, koltuk altlarına şiddetle vurmaya başlarlar. Bu mücadele (güreş) devam eder. Neticede yenilen manda kaçmaya başlar. Diğer manda kaçan mandayı takip ederek ulaştığı anda aıka bacaklarının arasından boynuzlarını geçirmeye, şiddetle vurup öne yılmaya çalışır. Buna mani olmak, galip mandayı zapt etmek için kement, urgan, kendir atarak mandayı eğletirler, böylece güreş bitmiş olur.

b) Bir de kırdı otlayan mandalar arasında güreş olur. Bu güreş de diğer güreş gibidir. Fakat, bu güreş başkadır. Manda diğer mandaya bakarak ani bir dönüşle, kendilerine has bir tavırla başını yukarı kaldırır. Ağır ağır yaklaşarak hasmına ani bir darbe ile vurarak yenmeye çalışır. Yenilen manda ilkbahar güreşlerinde olduğu gibi kaçmaz, takibe de uğramaz.

2 — Boğa Güreşi : İyi beslenen boğalar veya öküzler, dışarı çıktıklarında veya kırlarda, topraklara, bilhassa tümseklere, ön ayaklarını vurup eşinerek, böğürerek, boynuzlarını yerlere takıp arkaya atarak hasmının üzerine sertce yürür. Tam yaklaştıklarında boynuzlarını ve kafalarını birbirlerine çarparak, ölüm kalım halinde kafalarına, boyunlarına, vücutlarına boynuz ve kafa vurarak dövüşürler. Yenilen, kendiliğinden mücadeleyi bırakır, manda gibi kaçma yoktur, yenilen önden kaçar.

3 — Horoz Güreşi : Horozlar, gagalarını, kanatlarını ve ayaklarını kullanmak suretiyle dövüşürler. Gagalarını, hasımlarının gagalarına, gözlerine, ibiklerine çarparak ve vurarak, aynı zamanda kanat ve göğüslerini de kullanıp hasımlarını alta almaya çalışırlar. Yorulup yenilen horoz, kanlar içerisinde dövüşü terk eder.

4 — Teke (Korut) Vuruşması - Dövüşmesi : Dövüşecek tekeler birbirlerine karşı gelip, arka ayakları üzerine şaha kal-

karlar. Birbirlerinin kafasına, bütün güçleri ile boynuz ve kafalarıyla vururlar. Dövüşme bu şekilde devam eder. Yenilen teke kaçır, diğeri yenileni boynuzlar, sonra bırakır.

5 — Koç Güreşi (Çarpışması) : Güreşecek koçlar, birbirlerine doğru şiddetle koşarak, kafa ve boynuzları ile birbirlerine vurur, tekrar geri çekilirler. Sonra tekrar koşarak, birbirlerine kafa ve boynuzlarını çarparlar. Birbirlerini kuyrukları üzerine yılmaya çalışırlar. Koçlardan yenilen kaçır, diğeri yenileni takip eder, biraz sonra bırakır.

6 — At Boğuşması (Aygır Boğuşması) : Boğuşacak atlar birbirlerine doğru hızla koşar, saldırırlar. Saldırıırken kişnerler, pağururlar. Arka ayakları üzerine kalkarak diğer aygırın üzerine atlarlar. Rakibi atın boyun ve boğazından tutup, tuttuğu yeri koparacak şekilde ısırırlar. Dışliyerek yere yılmaya çalışırlar. Bazan derileri ve etleri kopar bazan da bir aygır diğer aygıra sırtını çevirerek ona bütün gücüyle çifte (tekme) atmaya başlar. Tekrar döner, arka ayakları üzerine kalkarak hasmını parçalıyacak şekilde ısırırmaya başlar. Yenilen at kaçır, yenen at manda'da olduğu gibi takip eder. Bunları da ayırmak için ip kullanılır.

7 — İt (Köpek Boğuşması) : Bazan iki köpek birbirleriyle boğuşur, bazan da birden ziyade köpek bir köpeği boğmaya çalışır. Boğuşan köpekler, birbirlerine keskin dişlerini göstererek, hırlayıp havlıyarak saldırırlar. Köpekler birbirlerinin ekseriya boğaz, boyun taraflarından veya karınlarından tutarak yara verirler.

Çok kızıştıkları zaman ayırt edilmeleri zordur. Bilhassa ayırt etmede soğuk su serpmek ve dökmek lâzımdır.

Yenilen köpek kuyruğunu bacaklarının arasına sokarak kaçır. Diğer köpekler onu takip eder, kendi sınır bölgesinden çıkardıktan sonra geri dönerler.

8 — Kedilerin Boğuşması (Güreşi) : Boğuşacak kediler birbirlerine karşı geldikleri zaman, mırnavlarlar. Ani olarak birbirlerinin üzerine atılırlar. Çok kısa zaman içinde birbirlerini dişlerle (Isırırlar). Yerde diş ve tırnaklarını kullanırken birbirlerine girer altüst olur, fırıl fırıl dönerler. Yenilen pıgır, pıgır ses çıkararak kaçır.

Bize gelen KİTAPLAR

• Veysel ARSEVEN : "Açıklamalı Türk Halk Müziği Kitap ve Makaleler Bibliyografyası". Milli Folklor Enstitüsü Yayınları : 1. Milli Eğitim Yayınlarında satılmaktadır. 24 x 17 boyunda, 210 sayfa, 15 lira.

• Metin AND : "Geleneksel Türk Tiyatrosu, Kukla - Karagöz - Ortaoyunu". Bilgi Yayınları, Ankara. Özel Dizi : 6. 24 x 16 boyunda, 350 sayfa, 25 lira.

• Cahit ÖZTELLİ : "Halk Hikâyelerinde İbni Sina". Türk Dili Araştırmaları - Belleten 1968 (213 - 219. Sf.) den ayrıbasım, 24 x 16 boyunda, 7 sayfa.

• Doç. Dr. Bedri NOYAN : "Hacıbektaş'ta Pirevi ve Diğer Ziyaret Yerleri". 20 x 14 boyunda, 98 sayfa, 10 lira.

• Hikmet DİZDAROĞLU : "Halk Şiirinde Türler". TDK Tanıtma Yayınları, Çeşitli Konular Dizisi : 7. 20 x 14 boyunda, 146 sayfa, 5 lira.

• Atatürk Üni. Yayını : "Atatürk Üniversitesi Erzurum Yazma ve Basma Eserler Sergisi". (7 - 21 Ağ. 1968). Atatürk Üni. Yayınlarından; sayı : 62. 20 x 15 boyunda, 16 sayfa.

• İlhan BERK : "Başlangıçından Bugüne Dünya Şiiri". 260 şairden seçme şiirler ve gerekli bilgiler. Varlık Faydalı Kitaplar : 89. 17 x 12 boyunda, 408 sayfa, 8 lira.

• Jean Marie DOMENACH - Tahsin YÜCEL : "Politika ve Propaganda". Varlık Faydalı Kitaplar : 90. 17 x 12 boyunda, 176 sayfa, 5 lira.

• A. de SHATEAUBRIAND - Yaşar NABİ : "Napeleon Bonaparte". Mezar ötesinden anılar. Varlık Faydalı Kitaplar : 92. 17 x 12 boyunda, 448 sayfa, 10 lira.

• A. Mustafa KULABER : "Yeni Kuşak Şairleri Antolojisi". Türk Töresi Yayınları : 5. P. K. 34, Adapazarı. 16 x 12 boyunda, 64 sayfa, 3 lira.

• A. Mustafa KULABER : "Oğlumun Şiir Defteri". Şiirler. Türk Töresi Yayınları : 6. 16 x 12 boyunda, 96 sayfa, 2,5 lira.

Tortum Mânileri

Derleyen : İbrahim BAYRAK

1	10	19
Ağaçta bir guş gördüm Vurup ganadın gırdım Gurbette durdum ama Sor bana nasıl durdum.	Arpa biçtim az geldi Gamiş biçtim saz galdı Sabret ey benim gönlüm Gavuşmaya az galdı	Bahçede olur fişne (vişne) Kişne gıratım kişne Ben yardan ayrılmışım Sen yardan ayrı düşme
2	11	20
Ağaçta guş olur mu? Hiç guşa vurulur mu? Benim muhannet yarım Gurbette durulur mu ?	Arpayı biçemedim Sü sovuh içemedim Ben canımdan geçtimde O yardan geçemedim	Bahçede zeytin biter Dalında guşlar öter Bu cinahanda yarımı Versinler bana yeter
3	12	21
Ağ goyun gara goyun Neden bükülmüş boyun On beşinde yar sevdim Gomşular sizde duyun	Ay aydındır alamam Aya mefhum olamam Ay buluda girende Bağlasalar duramam	Bayırda harmanım var Sultandan fermanım var İğit isen gel bana Derdine dermanım var
4	13	22
Ahşamdan güneş batar Guşlar çok dertli öter Yeşil yelekli yarım Her an burnumda tüter	Ay doğar aşmah ister Al yanah yaşmak ister Benim bu deli gönlüm Yara gavuşmak ister	Bayırda harman olmaz Sultandan ferman olmaz Ben her gıza gelemem Her gızda derman olmaz
5	14	23
Al hiyar yeşil hiyar Boyun boyuma uyar İkimizde bir boyda Ayırmaya kim gıyar	Ay doğar aya gider Elinde maya gider Müşterek yar sevenin Emeyi suya gider	Bir ay doğdu kenarsız Yar vefasız ben arsız Uzah durun ahbablar Ateşimden yanarsınız
6	15	24
Altını eridirem Gümüşi çürüdürem Düşmanların içinde Sözümü yürüdürem	Ay doğar bedir Allah Bu sevda nedir Allah Ya yarımaya gavuşdur Ya beni öldür Allah	Bir ay doğdu Narmandan Geldi geçti harmandan Bu nasıl sevda idi Kesti ferdan fermanan
7	16	25
Altınım var el gibi Bahma bana el gibi Sen benimsin ben benim Gazanılmış mal gibi	Bağa yindim bağ gara Dağa bahtım dağ gara Ne insafsız yar imiş Açtı galbime yara	Bir dalda iki elma Birin al birin alma Yar Allahın seversen Gurbette fazla galma
8	17	26
Altın yüzük şan verir Gız oğlana yan verir Oğlan gızı görünce Ayah üstü can verir	Bahçada elma armut Güneşe sarda gurut Yarın gitti gelmiyor Gel güzel onu unut	Bir dalda iki kiraz Birin al birin beyaz Gız Allahın seversen Fazla etme bana naz
9	18	27
Altın yüzük var benim Barmığıma dar benim Şu gördüğün gençlerden Uzun boylu yar benim	Bahçede kirazım var Üstünde beyazım var Beni ağlatma oğlan Bu gabimde sızım var	Bir daş attım garaca Geldi deydi yamaca Ben nasıl sabrederim Senden ayrı olunca

28	38	48
Bir daş attım guyuya Gitti değdi guyuya - Yarı asker etmişler Ta birinci orduya	Elbet deyişir mevsim Esgerden gelir sesim Gız ben seni görelim Sende galdı hevesim	Gardaş atın acemi Gel giyin alacamı Golların tabut eyle Gel galdır seleccemi
29	39	49
Bu arpa biçilir mi Sovuh su içilir mi Diyorlar yardan vaz geç Hiç yardan geçilir mi.	Elime yahdım gına Gel gomşu beni gına Ben dosda gılıç çekmem Gılıcı goydum gına	Gardaş atın beş ola Ganatlına guş ola Her nereye gidersen Hızır yoldaşın ola
30	40	50
Bu galbimi dağlarım Seller gibi çağlarım Yarım esgere gitse Gelene dek ağlarım	Elma attım denize Elma denizde yüze Esgerden gelir gelmez Geleceğim yar size	Garşiki dağlar mısın? Sel gibi çağlar mısın? Yarın gitse esgere Oturup ağlar mısın?
31	41	51
Burda eyledi meni (beni) Bana söyledi mani Ben yarime giderdim Şu güzel oldu manı	Elmayı sekiz böldüm Çamura düştü sildim Yar gıymetin bilmezdim Esgere olunca bildim	Gel benim allı yarım Şekerdir dili yarım Tortumun menekşesi İzmirin gülü yarım.
32	42	52
Bu Tortumun sazları Gölde yüzer gazları Gelinleri değil de Çoh güzeldir gızları.	Ey gara su gara su Neden rengin gara su Yolunu gar gabatmış Ne yapsın bu garasu	Gına ezdim yaşlandı Yahamadım daşlandı Bu nasıl sevda idi Bütün gönlüm haşlandı.
33	43	53
Caminin içi mimber İçine doldu gambir Hasretleri gavuştur Yeşil fesli peygamber.	Galadan atlı geçti Nalı parlattı geçti Herkesle selam verdi Beni ağlattı geçti	Goyun sütün sağmalı Sağup yara vermeli Yarım gitmiş esgere Oturup ağlamalı
34	44	54
Caminin mimberine Hasretim gambirine Ben gönlümü gaptırdım Bu Tortumda birine	Galadan indim atlı Bir elma budum tatlı Sen ordan gel ben burdan İkimiz de muratlı.	Her söze inanılmaz Eller dostdur sanılmaz Her derde dayanılır Sevdaya dayanılmaz.
35	45	55
Dalda hoplamahdayım Ceviz toplamahdayım Yarım gitti esgere Her gün ağlamahdayım.	Garağaç garağaç Sendede var yara ağaç Sen beni götürdesin Şu bizim yara ağaç.	Her söze inanmazdım Elleri dost sanmazdım Bilseydim yar vefasız Hiç boşuna yanmazdım.
36	46	56
Denizde urganım var Gadife yorganım var Deseler yarım gelmiş Garagöz gurbanım var	Garadır gaşın ördek Yeşildir başın ördek Çift gezerdik tek galdım Hanidir eşin ördek	İplik sardım ocağa Odun goydum ocağa Mevlam nasıl brahdın Beni böyle ocağa
37	47	57
Dizimde dizliğim var Gözümde gözlüğüm var Deseler yarım gelmiş Müjdeye yüzüğüm var	Garânil evlek evlek Dadandı gara leylek Dedim bir mured elim Goymadı: gahbe felek	İyne sohdum çetene Ben hasretim vatana Vallahı gam ederdim Yarım ile yatana

58
İyne sohdum söyüde
Yine düsdüm öğüde
Bir gat uruba diktım
Uzun boylu yiğide
59

Mani maniye açar
Maniden galdım naçar
Gırılacah ellerim
Yorganı yarsız açar
60

Mani maniye eyler
Maniye gelen beyler
Mani yari getirmez
Mani bir gönül eyler
61

Mavi yelek daldadır
Gardaş uzah yoldadır
Çıhtım gardaşa bahtım
Garlı dağlar daldadır.
62

O bayırı oysunlar
Ona çimen goysunlar
Ben günüüz geleğimde
Duyarlarsa duysunlar
63

Odaya sardım kilim
Gel otur benim güllüm
Ne dedim de darıldım
Lâl olsun ağzım dilim.
64

Rihan ektim bayıra
Yel yaprağın ayıra
İkimiz bir çift gumru
Kim gıya kim ayıra

(Folklor : 68)

65
Rihan ektim bitmedi
Bitip kelle dutdı mi
Sen benden ayrılalı
Başın göye yetdı mı
66

Sabah güneş doğanda
İnce yağmur yağanda
Bugün ben yari gördüm
Geçi goyun sağanda.
67

Saçlarını darama
Deyme benim yarama
Ben giderim gurbete
Beni daha arama.
68

Saçların tel tel olmuş
Yanahların gül olmuş
Ben esgere gideli
O yar bana el olmuş
69

Sahsi ağzında haşhaş
Ağzi manili gardaş
Dağlar galhsın aradan
Gavuşah bacı gardaş
70

Şu çayırdı bir guzu
Bunlar guzunun izi
Beni yahdı yandırdı
Tortum'un güzel gızı
71

Şu garşiki bayırlar
Eteğinde çayırlar
Gelecahsan gece gel
Günüüz gelme duyarlar
72

Tortum adın bellidir
Bağın bahçen güllüdüür
Şu Tortum'un gızları
Gayet ince bellidir.
73

Tortum'un başlarında
Otursam daşlarında
Benim bir arzum galdı
Gız senin gaşlarında
74

Tortum'un eymeleri
Hoş olur meyveleri
Ne de güzel yahışmış
Göysünün düymeleri

75
Tortum'un illerinde
Dağarcıh gollarında
Ben sana mejnun oldum
Tortum'un yollarında
76

Tortum'un önü yoldur
Birin sağ birin soldur
Öğle bir gız sevmişem
Bahçada gonca güldür
77

Tortum'un önü yonca
Yeşermiş yol boyunca
Öğye bir yar sevmişem
Ahlım gider görünce
78

Tortum'un yohuşları
Durmaz öter guşları
Ben bu derde yanmazdım
Yahdı yarın gaşları.
79

Tortum'un yolu daşlı
Gel bana galem gaşlı
Seni sevdim seveli
Hergün gözlerim yaşlı
80

Tortum yolun daşlıdır
Yarım gara gaşlıdır
Ben yardan ayrılalı
Herdem gözüm yaşlıdır
81

Yara mendil yolladım
Pencereden golladım
Yar mendili alınca
Bende bir el salladım.
82

Yarım benzer güneşe
Bana verecek neşe
Ben haktan ne isderem
Yarla olsam başbaşa
83

Yındım çayır biçmeye
Eğildim su içmeye
Dediler yarın gelmiş
Ganatlandım uçmaya
84

Yol üstünde piyade
Benim gönüm o yerde
Ben yari çoh severim
Bu canımdan ziyade

Kandıra'dan Derlenen Masallar : 15

Kanbur Köse Masalı

Derleyen : Numan KARTAL

(Anlatan : Hayriye Yılmaz. Derleniş yeri ve yılı: Kandıra - Bakırlı köyü, 1958).

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, devler top oynarken eski hamam içinde. Tıngır elek tıngır melek diyelim, bu gün de Kanbur Köse'den söz edelim. Sözlerim bir girizgâhtır, maksadım Köse'nin hikâyesini anlatmaktır. İmdi toplanın ocak başına, dinleyin neler gelmiş Köse'nin başına.

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde Allah'ın kulu pek çokmuş. Bu kullar arasında adı Kanbur Köse, boyu kısa biri varmış. Bu yol benim, şu yol senin der, durmadan gezermiş. Boş gezenin kalfası imiş. Bir baltaya sap olamamış. Ak pülçekle, ak yürekli anaçığı da ona hep bre Köse, adam olamadın gittin dermiş. Anacığının sözleri yüreciğine taş gibi oturmuş. Adam olduğunu ispatlamak istermiş.

Bir gün aklına esmiş. Dağ yoluna koyulmuş. Cebine de bir yumurta koymuş. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Altı ayla bir güz gitmiş. Dalmış ormana, ormanda bir kuş yavrusu tutmuş. Almış cebine koymuş. Yol-da giderken bir dev babaya rast gelmiş. Dev baba ben seni yerim demiş. Bizim Köse kaşım kaldırmış, Dev Baba'ya şöyle bir nazar atmış. Aklına bir kurnazlık gelmiş, ona şöyle demiş. Aman Dev

Baba, etme eyleme, şöyle bir dinle beni hele. Elimize birer taş alalım, sıkıp suyunu çıkarmaya çalışalım. Suyunu çıkarın kurtulur, çıkaramıyan yutulur demiş. Akli yatmış devin. Dev, taş sıkmış, suyu çıkarmış. Köse cebindeki yumurtayı çıkarmış, taş diye yutturup sığıdığı gibi suyunu çıkarmış. Dev şaşalmış. Olmadı bu diye itiraza kalkmış. Bu sefer teklif sırası deve gelmiş.

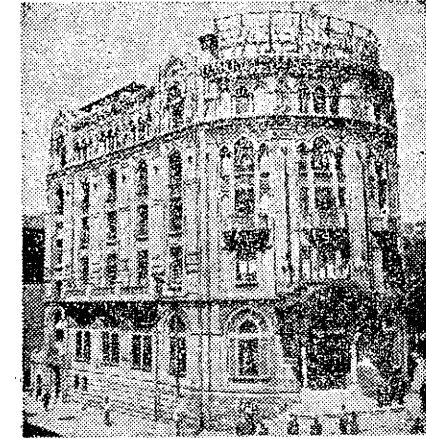
Köse'ye şöyle demiş. Yerden bir taş alalım, uzağa atalım. Kim çok atarsa o davayı kazanır. Köse, kabul etmiş. Cebinden kuşu çıkarıp fırlatıvermiş. Kuş az gitmiş uz gitmiş te bir türlü yere düşmemiş. Devin attığı taş ise düşmüş. Dev hayretten dona kalmış. Köse'yi altıtmek için düşünceye dalmış. Yeni yeni plânlar kurmuş.

Dev, Köse'yi evine davet etmiş. Koyulmuşlar yo

BİLÖMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE BANKASI

hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR • HAVALE • TİCARİ SENETLER • KREDİ MEKTUPLARI
• KEFALET MEKTUPLARI • DÖVİZ ALIM VE SATIMI • SEYAHAT
ÇEKLERİ • İTHALAT AKREDİTİFLERİ • KİRALIK KASALAR • v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

la. Varmışlar Hindistan'a. Hindistan periler ülkesi, efsaneleşen güzellerin yeri. Gönül eğlemişler. Sonra yedi dağı yedi günde aşmışlar, en sonunda eve varmışlar. Dev demiş, işte burası benim evim. İçi mücevherlerle dolu. Daha iki şartım var sana. Başarırsan yemekten de kurtulursun, altınlarımın da sahibi olursun. Köse, sevinmiş, ben devî nasıl olsa alt ederim diye iç geçirmiş. Dev şartını koşmuş. Önce oduna gidelim. En çok odun getiren davayı kazanacak demiş. Gitmişler oduna, dev almış beş altı odun sırtına, koyulmuş evinin yoluna. Bu odunlarla evine gidiyormuş. Köse de ağaçları kökünden yüklenip çekermiş. Dev, bakmış, bunu da kazandın demiş. Bırak gel, gidelim eve diye söylemiş. Gelmişler eve. Bu sefer demişler gidelim suya. Gitmişler suya. Dev haranı (testiyi) doldurup hızlanmış. Meğer devin ikinci şartı eve kim daha fazla su getirirse davayı o kazanır yolundaymış. Köse de çeşmeyi bir urgana bağlamış, çekermiş. Dev, yine şaşmış. Davayı kazandın, bırak, boş gel demiş.

Gelmişler eve. Ev bir âlemmiş. Karun gibi içi dolu bir hazinemiş. Peri kızları deve hizmet edermiş. Köse yutkunmuş, sonra bağdaşı kurup oturmuş ocağın başına. Dev sazını ele almış, vurmuş mızrabı ile teline de dönmüş Kanbur Köse'ye. Sen davayı kazandın arkadaş demiş, perilerine emir vermiş. Periler almışlar altınları, götürmüşler Köse'nin evine.

Köse'nin anası şaşmış, meğer benim Kös'em ne büyük adammış demiş. O anda da kapıda Köse belirmiş. Ana ana, ak pülçekli canım ana, canım yoluna kurban ana. Köse'nin nasıl demiş. Ak pülçekli anacığı Köse'sini bağrına basmış. İllâ velâkin keman kaşlı, ay yüzlü bir de kız lâzım sana demiş. O devirde de Karakeçili derler bir beyin böyle güzel bir kızı varmış. Köse, yükletmiş bir deve yükü altın, göndermiş Karakeçili'nin evine. Yoluna ağalar beyler de koymuş, kızı is-

tetmiş. Karakeçili de hiç hık mık etmemiş, kızımı Köse'ye verdim, Köse'yi damat edindim demiş. Kurulmuş düğün dernek. Bir yanda ak koyunlarla ak çadırlar, öbür yanda kara koyunlarla kara çadırlar. Diğer yanda da kırk çift davullar zurnalar. Tam kırk gün kırk gece çalmışlar. Kırk sofraya kaldırıp kırk sofraya kondurmuşlar. Ağaçlar, dalına konan kuşlar bile bu düğünü kutlamış. Gökten üç elma düşmüş. Üçü de murat demekmiş. Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine.

Memleket içindeki Bankacılık hizmetleriniz kadar MEMLEKET DIŞI BANKA İŞLERİNİZ için de

TÜRK TİCARET BANKASI

EMRİNİZDEDİR

KÜLTÜR YAYINI

(Folklor : 70)

Şiddetli baş ağrılarına karşı

OPON KULLANINIZ

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarını teskin eder

OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 2926 — 71)

(Basın : 60669 — 72)

BASIN İLAN KURUMU

yurt içinde ve dışında etkili ve israfsız reklam ve tanıtma

Yayın organları hakkında bilgi sağlanır . Eskiz ve program hazırlanır

Objektif tavsiyelerde bulunulur . Tespit edilen programlar titizlikle yürütülür.

Cağaloğlu, Türkocağı Cad no 1, kat 3
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

Yıllık abonesi : 12,
altı aylık abonesi : 6
liradır,
Yurd dışı senelik abone :
S 3, C 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Bastılmıyan yazılar istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 44, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR

Tedbirli davranmayı severseniz... Sonunda pişman olmak istemezseniz...

...ve
her zaman, her yerde
benim hizmetlerimden
faydalanmak için...

BUZDOLABINIZI,
ÇAMAŞIR MAKİNANIZI,
GAZ SOBANIZI,
TERMOSİFONUNUZU,
ELEKTRİK SÜPÜRGENİZİ
VE OCAĞINIZI SEÇERKEN
MUTLAKA

ARÇELİK
MARKASINI TERCİH EDİNİZ.

ARÇELİK

SENEDE 365 GÜN SERVİS

(Yeni Ajans : 2925 — 73)

Şansız.
Başarınız
ve istikbaliniz,
Türkiye Vakıflar
Bankasında
açtıracağınız
hesapla
Gerçekleşir.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basın : 60394 - A. 20172 - 74)

**ANADOLU
BANKASI**

SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR.

(Folklor : 75)

(Basın : 60646 - 76)